

DIGITÁLIS MÉDIA SZOCIOLÓGIÁJA

Oktatási segédlet

The Oxford Handbook of Digital Media Sociology
kiválasztott fejezetei alapján

Készült egyetemi oktatási célra

Dr. Dessewffy Tibor

ELTE TÁTK

Digitális Szociológia Kutatóközpont igazgatója

2026.

Tartalom

Bevezetés.....	3
Szerzők rövid bemutatása.....	4
Nick Couldry and Andreas Hepp: Media and the Social Construction of Reality	6
Stephen R. Barnard: Journalism in the Age of Twitter,.....	10
Raelene Wilding: Families, Relationships, and Technology,	14
Stef Aupers és Lars de Wildt: <i>Digital Religion</i> ,.....	18
Murray Goulden: Folding and Friction: The Internet of Things and Everyday Life,	22
Shantel Gabriel Buggs: Negotiating Intimacy via Dating Websites and Apps <i>Digital Media in Everyday Life</i> ,.....	26
Elizabeth Wissinger: The Sociology of Self-Tracking and Embodied Technologies: How Does Technology Engage Gendered, Raced, and Datafied Bodies?,	30
Xiaoli Tian és Qian Li: Facework on Social Media in China,	34
Thomas V. Maher: Fans and Fan Activism,	38
Jessica L. Beyer: Trolls and Hacktivists: Political Mobilization from Online Communities, .	42
Olga Boichak: Digital War: Mediatized Conflicts in Sociological Perspective,.....	46
Jen Schradie és Liam Bekirsky: The Digital Production Gap in the Algorithmic Era,.....	50
Danah Boyd és Joan Donovan: Detect, Document, and Debunk: Responding to Manipulation across Media Ecosystems,.....	54
Deana A. Rohlinger: Digital Media and Political Participation,	58
Év végi ZH – Tervezet.....	62

Bevezetés

Ez az oktatási segédlet **The Oxford Handbook of Digital Media Sociology** kiválasztott fejezeteihez készült, azzal a céllal, hogy **strukturált, egyetemi szintű tanulási és oktatási keretet** biztosítson a digitális média szociológiájának feldolgozásához. A kiadvány nem a tanulmányok egyszerű kivonata, hanem olyan didaktikailag felépített segédanyag, amely támogatja az elmélyült olvasást, az összehasonlító elemzést és a kritikai gondolkodást.

A segédlet első része **rövid szerzői bemutatásokat** tartalmaz, amelyek kontextust adnak az egyes fejezetekhez. Ezek célja annak megvilágítása, hogy az adott tanulmányok **milyen tudományos perspektívából, elméleti hagyományból és társadalmi-kulturális környezetből** születnek, és hogyan kapcsolódnak egymáshoz a kötet egészén belül.

Ezt követően a segédlet fejezetenként haladva közli az egyes tanulmányokhoz készített **oktatói feldolgozásokat**, amelyek egységes szerkezetben tartalmazzák:

- a szöveg kontextusát és relevanciáját,
- értelmező, narratív összefoglalót,
- a legfontosabb kulcsállításokat,
- kulcsfogalmakat és rövid definíciókat,
- vitaindító kérdéseket,
- kreatív és alkalmazó jellegű feladatokat,
- valamint ZH- és vizsgatípusú kérdéseket.

A kiadvány végén egy **összefoglaló év végi ZH-tervezet** található, amely több fejezet anyagát integrálva méri a hallgatók fogalmi tudását, elemző készségét és szintetizáló gondolkodását. Ez a rész alkalmas arra, hogy a kurzus lezárásakor egységes értékelési keretet nyújtson, de önálló tanulási útmutatóként is használható.

A segédlet célja tehát kettős: egyrészt **támogatni az oktatók munkáját** egy következetes, rugalmasan variálható tanítási anyaggal, másrészt **segíteni a hallgatókat** abban, hogy a digitális média szociológiáját ne elszigetelt témák sorozataként, hanem **összefüggő társadalmi problémák és elméleti megközelítések rendszerében** értsék meg.

Szerzők rövid bemutatása

A segédlet fejezeteit megelőző rövid szerzői bemutatások célja, hogy az olvasó számára értelmezési támpontot adjanak az egyes tanulmányokhoz. A digitális médiáról szóló elemzések nem egységes nézőpontból születnek, hanem eltérő elméleti hagyományokhoz, módszertani megközelítésekhez és társadalmi-térbeli kontextusokhoz kapcsolódnak. A szerzők tudományos háttérének, kutatási fókuszának és földrajzi-intézményi beágyazottságának ismerete segít megérteni, milyen perspektívából fogalmazódnak meg az adott fejezet kérdései és állításai. Ez a kontextus támogatja az összehasonlító, kritikai olvasást, és hozzájárul ahhoz, hogy a hallgatók ne elszigetelt szöveggént, hanem egymással párbeszédben álló elemzéseként értelmezzék a kötet tanulmányait.

- **Nick Couldry**
Brit médiakutató, a médiahatalom, mediatizáció és társadalmi valóság kritikai elemzője, Londonban dolgozik (Egyesült Királyság).
- **Andreas Hepp**
Német kommunikációkutató, a deep mediatization elméletének kidolgozója, Brémában él és dolgozik (Németország).
- **Stephen R. Barnard**
Amerikai szociológus, az újságírás, Twitter és hibrid médiarendszerek kutatója, az Egyesült Államokban dolgozik.
- **Raelene Wilding**
Ausztráliában dolgozó szociológus, aki a család, intimitás és digitális gondoskodás kérdéseit vizsgálja (Melbourne).
- **Stef Aupers**
Belgiumban dolgozó kulturális szociológus, a digitális vallás, összeesküvés-kultúra és posztszekularitás kutatója (Leuven).
- **Lars de Wildt**
Belgiumban élő médiakutató, aki a digitális vallást, játék- és platformkultúrát elemzi kritikai kulturális perspektívából.
- **Murray Goulden**
Egyesült Királyságban dolgozó szociológus, az IoT, okosotthonok és mindennapi technológiai infrastruktúrák kritikai kutatója (Nottingham).
- **Shantel Gabrieal Buggs**
Amerikai szociológus, aki interszekcionális, faji és nemi perspektívából vizsgálja az intimitást és a digitális randizást (USA).
- **Elizabeth Wissinger**
Az Egyesült Államokban dolgozó szociológus, a test, self-tracking és adatkapitalizmus kritikai elemzője (New York).
- **Xiaoli Tian**
Kínai háttérű kutató, Hongkongban dolgozik, a facework és digitális interakciók kulturálisan beágyazott formáit elemzi.

- **Qian Li**
Hongkongban dolgozó médiakutató, aki az online identitás és társas normák kulturális különbségeit vizsgálja.
- **Thomas V. Maher**
Amerikai szociológus, a rajongói közösségek, kulturális részvétel és fan-aktivizmus politikai dimenzióit elemzi (USA).
- **Jessica L. Beyer**
Az Egyesült Államokban dolgozó politikai szociológus, aki hacktivizmust, online közösségeket és nem intézményes politikát kutat (Seattle).
- **Olga Boichak**
Ukrajnai származású, Ausztráliában dolgozó kutató, a digitális háború, információs konfliktusok és civil részvétel elemzője (Sydney).
- **Jen Schradie**
Amerikai szociológus, a digitális egyenlőtlenségek és 'production gap' kutatója.
- **Liam Bekirsky**
Politikai kommunikációval foglalkozó kutató, aki az algoritmikus láthatóságot és digitális termelési egyenlőtlenségeket vizsgálja (Észak-Amerika).
- **danah boyd**
Amerikai kutató, a közösségi média, ifjúság, hatalom és információs zavar kritikai elemzője (USA). Nevét szándékosan kisbetűkkel írja.
- **Joan Donovan**
Amerikai kutató, aki az információs manipulációt, platformkormányzást és dezinformációt vizsgálja (Cambridge, USA).
- **Deana A. Rohlinger**
Amerikai politikai szociológus, a digitális média és politikai részvétel empirikus összefüggéseinek kutatója (USA).

Nick Couldry and Andreas Hepp: Media and the Social Construction of Reality

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 2. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A tanulmány a kötet **I. részében (Theoretical Explorations of Digital Life)** kap helyet, és kifejezetten elméleti alapozó szerepet tölt be. A fejezet központi kérdése az, hogy **miként alakítják át a digitális és hálózatos médiák a társadalmi valóság létrejöttének, fenntartásának és meg tapasztalásának folyamatait.**

A szöveg jelentősége kettős. Egyrészt klasszikus szociológiai tudáselméleti kérdéseket gondol újra a digitalizáció kontextusában, másrészt kritikai alternatívát kínál a technológiai determinizmussal és az egyszerű „médiahatás” modellekkel szemben. A fejezet közvetlenül kapcsolódik kortárs vitákhoz a mediatizációról, a platformtársadalomról és a társadalmi rend digitális újratemelődéséről.

Narratív tartalmi összefoglaló

Couldry és Hepp kiindulópontja a klasszikus szociológiai felismerés, miszerint a társadalmi valóság **nem adott**, hanem **társadalmilag konstruált**. Ezt a gondolatot Berger és Luckmann nyomán a mindennapi interakciókhoz, intézményekhez és jelentésrendszerekhez kötjük. A szerzők szerint azonban ez az elméleti örökség **nem elegendő** a digitális médiával mélyen átszőtt társadalmi környezet megértéséhez.

A fejezet egyik alapállítása, hogy a média ma már nem egyszerű közvetítő csatorna, hanem **strukturáló feltétele** annak, hogy mit és hogyan tekintünk valóságnak. A szerzők ezt a helyzetet a **mély mediatizáció** fogalmával írják le, amely arra utal, hogy a digitális médiatechnológiák nem kívülről hatnak a társadalomra, hanem annak belső működésébe ágyazódnak be.

A tanulmány részletesen bemutatja, hogyan alakul át a társadalmi valóság konstrukciója a **kommunikáció infrastruktúráinak**, különösen a platformoknak és adatvezérelt rendszereknek a hatására. A valóság többé nem pusztán interszubjektív megállapodások eredménye, hanem **technológiailag közvetített, algoritmikusan szervezett és intézményesen szabályozott folyamat**.

Kiemelt szerepet kap a **kommunikatív figurációk** fogalma, amely a szerzők szerint alkalmas arra, hogy megragadja a társadalmi gyakorlatok, aktorok, médiatechnológiák és jelentések összefonódását. Ezek a figurációk dinamikusak, történetileg változóak, és különböző mértékben hatják át az életvilág különböző területeit.

A fejezet módszertanilag elméleti-szintetizáló jellegű. Nem empirikus esettanulmányokra épít, hanem fogalmi újrendezést végez, amelynek célja egy olyan szociológiai keret kialakítása, amely érzékeny a digitális média strukturális hatásaira, miközben elkerüli a technológiai redukcionizmust.

Kulcsállítások

1. A társadalmi valóság konstrukciója ma már elválaszthatatlan a digitális médiakörnyezetektől.
2. A média nem pusztán közvetít, hanem aktívan részt vesz a társadalmi rend létrehozásában.
3. A mély mediatizáció minőségi változást jelent a korábbi médiakorszakokhoz képest.
4. A társadalmi valóság digitális konstrukciója infrastruktúrákhoz, platformokhoz és algoritmusokhoz kötött.
5. A kommunikatív figurációk elemzése alkalmas a digitális társadalmi folyamatok komplex megragadására.

Kulcsfogalmak és definíciók

Társadalmi valóság társadalmi konstrukciója

Az a folyamat, amelyben a mindennapi interakciók, jelentések és intézmények révén stabilnak tűnő „valóság” jön létre.

Mediatizáció

Hosszú távú társadalmi folyamat, amely során a média egyre mélyebben beépül a társadalmi gyakorlatokba és intézményekbe.

Mély mediatizáció

A digitalizáció olyan szintje, ahol a társadalmi cselekvés alapfeltétele a digitális média jelenléte.

Kommunikatív figurációk

Társadalmi konfigurációk, amelyekben aktorok, kommunikációs gyakorlatok, médiatechnológiák és jelentések együttese alkot viszonylag stabil mintázatokat.

Platformizáció

Az a folyamat, amelyben digitális platformok strukturálják a társadalmi interakciókat és gazdasági folyamatokat.

Vitaindító kérdések

1. Miben különbözik a „mély mediatizáció” a korábbi médiaközpontú társadalomelméletektől?
2. Lehet-e még értelmezni a társadalmi valóságot média nélküli fogalomként?
3. A platformok mennyiben tekinthetők új társadalmi intézményeknek?

4. Hogyan változik az egyéni cselekvés lehetősége a kommunikáció algoritmikus szerveződése mellett?
5. A digitális médiák inkább pluralizálják vagy homogenizálják a társadalmi valóságot?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Elemző esszé

Írj 1500–2000 szavas esszét arról, hogy a közösségi média hogyan járul hozzá egy aktuális társadalmi jelenség „valóságként” való megszilárdulásához.

2. Fogalmi térkép készítése

Készíts vizuális térképet a fejezet kulcsfogalmairól, és jelöld az elméleti kapcsolódásokat.

3. Összehasonlító gyakorlat

Hasonlítsd össze Berger és Luckmann klasszikus elméletét Couldry és Hepp megközelítésével.

4. Esetelemzés

Elemezz egy digitális platformot kommunikatív figurációként.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit értünk mély mediatizáció alatt?
- Mi a kommunikatív figuráció?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítja át a digitalizáció a társadalmi valóság konstrukcióját?
- Miért problematikus a technológiai determinizmus a szerzők szerint?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a digitális társadalom szociológiai elméletéhez?

Esszékérdés

- Fejtsd ki, hogy a digitális médiák miként alakítják a társadalmi rend stabilitását és törékenységet.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Judy Wajcman időelméleti megközelítéséhez (1. fejezet),
- Jenny L. Davis kurációról szóló elemzéséhez (3. fejezet),

- valamint Milan és Treré adat és hatalom fókuszú tanulmányához (5. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a mesterséges intelligencia megjelenése hogyan alakítja tovább a társadalmi valóság digitális konstrukcióját.

Ajánlott olvasmányok

Peter L. Berger, Thomas Luckmann: *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge* (1966). Klasszikus társadalomismeret-szociológiai keret arra, hogyan „objektíválódik” és intézményesül a mindennapi valóság, ami jó alap a digitális médiaközegben zajló valóságkonstrukció értelmezéséhez.

Nick Couldry, Andreas Hepp: *The Mediated Construction of Reality* (2016). Berger és Luckmann kérdésfelvetését viszi tovább a mediatizáció és a digitális adatfolyamatok felől, azt vizsgálva, miként épül a társadalmi valóság médiarendszerekben és platformlogikák között.

Andreas Hepp: *Deep Mediatization* (2019). A „mély mediatizáció” fogalmával írja le, miként fonódik össze a társadalmi rend és a digitális infrastruktúra, ami a fejezet elméleti horizontját bővíti.

Stephen R. Barnard: Journalism in the Age of Twitter,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 7. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **II. részében (Digital Media and Social Institutions)** kap helyet, amely azt vizsgálja, miként alakítják át a digitális médiák a klasszikus társadalmi intézményeket. Barnard tanulmánya az újságírást mint **demokratikus közintézményt és szakmai gyakorlatot** elemzi a közösségi média, különösen a Twitter térnyerésének kontextusában.

A fő kérdés az, hogy **hogyan változnak meg az újságírói normák, szerepek, hatalmi viszonyok és munkafolyamatok egy olyan médiakörnyezetben, ahol a hírek folyamatosan, nyilvánosan és algoritmikusan közvetítve jelennek meg.** A fejezet különösen releváns a kortárs médiaválságról, a fake news jelenségről, valamint az újságírói hitelesség és autonómia kérdéseiről szóló vitákban.

Narratív tartalmi összefoglaló

Barnard kiindulópontja az a felismerés, hogy az újságírás soha nem volt technológiafüggetlen tevékenység, ugyanakkor a közösségi média megjelenése **minőségi változást** hozott az intézmény működésében. A Twitter nem pusztán új eszköz az információ terjesztésére, hanem **olyan nyilvános tér**, amelyben az újságírók, politikusok, intézmények és állampolgárok folyamatos interakcióban állnak egymással.

A fejezet részletesen bemutatja, hogy a Twitter miként válik egyszerre **forrássá, terjesztési csatornává, szakmai közösségi térré és reputációs arénává.** Az újságírók nemcsak híreket közölnek, hanem saját szakmai identitásukat is performálják, miközben állandó láthatóság és visszajelzés alatt állnak.

Barnard hangsúlyozza, hogy a Twitter logikája feszültségbe kerül a hagyományos újságírói normákkal, mint az objektivitás, a forrásellenőrzés vagy az intézményi kontroll. A gyorsaság, az azonnali reakciók és a virális logikák előtérbe kerülése gyakran **felülírja a szerkesztőségi hierarchiákat** és a lassabb, deliberatív munkafolyamatokat.

Ugyanakkor a szerző elutasítja azt az egyszerű narratívát, amely szerint a Twitter „lerombolja” az újságírást. Ehelyett azt állítja, hogy **új hibrid újságírói gyakorlatok** jönnek létre, ahol a professzionális normák és a platformlogikák folyamatos tárgyalás és újradefiniálás tárgyai.

A fejezet módszertanilag a médiatudomány és a szociológia határán mozog. Barnard korábbi empirikus kutatásokra, interjúkra és szakirodalmi szintézisre támaszkodva rajzolja fel a „Twitter-korszak” újságírásának strukturális jellemzőit.

Kulcsállítások

1. A Twitter nem csupán eszköz, hanem strukturáló környezet az újságírás számára.

2. Az újságírói szerepek és identitások nyilvános performatív gyakorlattá válnak.
3. A gyorsaság és a láthatóság logikája feszültséget teremt a klasszikus szakmai normákkal.
4. Az újságírás intézményi határai elmosódnak a platformalapú nyilvánosságban.
5. A közösségi média nem megszünteti, hanem átalakítja az újságírói autonómiát.

Kulcsfogalmak és definíciók

Platformizált újságírás

Az újságírói gyakorlat olyan formája, amely digitális platformok infrastruktúrájára és logikáira épül.

Újságírói performativitás

Az a folyamat, amelyben az újságírók nyilvánosan konstruálják szakmai identitásukat és hitelességüket.

Hibrid média rendszer

Olyan médiakörnyezet, ahol a hagyományos és digitális médialogikák együtt működnek.

Láthatósági nyomás

Az a kényszer, hogy az újságírók folyamatosan jelen legyenek a nyilvános digitális terekben.

Szakmai normák újratárgyalása

Az a folyamat, amelyben az objektivitás, hitelesség és függetlenség jelentése módosul.

Vitaindító kérdések

1. A Twitter inkább erősíti vagy gyengíti az újságírás demokratikus funkcióit?
2. Összeegyeztethető-e a gyorsaság logikája a felelős újságírással?
3. Hol húzódik ma az újságíró és a „véleményvezér” határa?
4. A személyes márképítés aláássa vagy kiegészíti a szakmai hitelességet?
5. Hogyan változik az újságírói hatalom a platformalapú nyilvánosságban?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Twitter-elemzés

Elemezz egy aktív újságíró Twitter-fiókot a fejezet fogalmai alapján.

2. Normakonfliktus-elemzés

Mutass be egy konkrét esetet, ahol a platformlogika ütközik az újságírói normákkal.

3. Összehasonlító feladat

Hasonlítsd össze a szerkesztőségi és a közösségi médiában zajló hírszerkesztést.

4. Szerepjáték

Hallgatók különböző szerepeket kapnak: újságíró, szerkesztő, platform, közönség.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent a platformizált újságírás?
- Mi az újságírói performativitás?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítja át a Twitter az újságírói normákat?
- Milyen feszültségek jellemzik a hibrid média rendszert?

Szintetizáló kérdés

- Milyen módon járul hozzá a fejezet az újságírás szociológiai értelmezéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd az újságírói autonómia átalakulását a közösségi média korában.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Couldry és Hepp mediatizációs elméletéhez (2. fejezet),
- Puckett és Rafalow oktatástechnológiai elemzéséhez (6. fejezet),
- valamint Lim és Donovan médiamanipulációról szóló tanulmányához (29. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy az algoritmikus ajánlórendszerek miként alakítják a jövő újságírói gyakorlatát.

Ajánlott olvasmányok

Axel Bruns: *Gatewatching: Collaborative Online News Production* (2005). A klasszikus kapuőrzés helyett a „gatewatching” dinamikát elemzi, ami kifejezetten hasznos a Twitter-korszak híráramlásának és hírszelekciójának megértéséhez.

Alfred Hermida: “Twittering the News: The Emergence of Ambient Journalism.” *Journalism Practice* (2010). A Twitter folyamatos, alacsony küszöbű híringereket termelő logikáját fogja meg, és jó hivatkozási pont a „folyam-alapú” újságírás megvitatásához.

Zizi Papacharissi: *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics* (2015). Az online nyilvánosság érzelmi dinamikáit tárgyalja, ami segít a Twitteren szerveződő hírfogyasztás, felháborodás és szolidaritás értelmezésében.

Raelene Wilding: Families, Relationships, and Technology,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 8. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **II. részében (Digital Media and Social Institutions)** található, amely a digitális médiák intézményi hatásait vizsgálja. Wilding tanulmánya a **családot és az intim kapcsolatokat** mint alapvető társadalmi intézményeket elemzi a digitalizáció összefüggésében.

A központi kérdés az, hogy **hogyan alakítják át a digitális kommunikációs technológiák a családi kapcsolatok szerveződését, fenntartását és jelentését**, különös tekintettel a globális társadalmi folyamatokra, mint a migráció, a mobilitás és a nemi szerepek átalakulása. A fejezet releváns mind a családszociológia, mind a digitális egyenlőtlenségekről és gondoskodási viszonyokról szóló kortárs vitákban.

Narratív tartalmi összefoglaló

Wilding kiindulópontja az a kritika, hogy a digitális technológiákról szóló közbeszéd gyakran **technológiai determinizmusba** csúszik. Az ilyen megközelítések vagy a technológiát teszik felelőssé a családi kapcsolatok „romlásáért”, vagy éppen idealizált módon a távolság megszüntetőjeként ábrázolják. A szerző ezzel szemben azt hangsúlyozza, hogy a technológia **mindig társadalmi kontextusokba ágyazva** működik.

A fejezet egyik alapállítása, hogy a család és az intimitás nem egységes, univerzális tapasztalat, hanem **történetileg, kulturálisan és strukturálisan változó gyakorlatok összessége**. A digitális médiák ezekbe a meglévő mintázatokba épülnek be, és nem önmagukban alakítják át a kapcsolatokat, hanem a már fennálló egyenlőtlenségekkel és hatalmi viszonyokkal együtt.

Wilding részletesen bemutatja, hogyan válnak a digitális technológiák a **transznacionális családok** mindennapi működésének alapvető eszközeivé. A videóhívások, az azonnali üzenetküldés és a közösségi média lehetővé teszik az érzelmi jelenlét fenntartását földrajzi távolság esetén is, ugyanakkor új elvárásokat és terheket is létrehoznak. A kapcsolattartás „állandó lehetősége” könnyen válhat **morális kötelezettséggé**.

A fejezet fontos hangsúlyt helyez a **gondoskodás és érzelmi munka** kérdésére. A digitális technológiák nem szüntetik meg a gondoskodás egyenlőtlen eloszlását, hanem gyakran **láthatatlan digitális munkaként** újratermelik azt, különösen a nők esetében. A családi kapcsolatok fenntartása így részben kommunikációs munkává válik.

Wilding elméleti szempontból a mindennapi gyakorlatokra és a kapcsolatok „csinálására” koncentrál. A fejezet kvalitatív kutatásokra, etnográfiai megfigyelésekre és korábbi empirikus tanulmányokra építve mutatja meg, hogy a technológia és intimitás viszonya **ambivalens, ellentmondásos és társadalmilag differenciált**.

Kulcsállítások

1. A digitális technológiák a meglévő családi és kapcsolati struktúrákba ágyazódnak be.
2. Az intimitás digitális fenntartása egyszerre jelent lehetőséget és terhet.
3. A technológia nem szünteti meg, hanem gyakran újraformálja az egyenlőtlenségeket.
4. A családi kapcsolatok fenntartása egyre inkább kommunikációs és érzelmi munkává válik.
5. A digitális jelenlét normái morális elvárásokat hoznak létre a kapcsolatokban.

Kulcsfogalmak és definíciók

Intimitás

Érzelmi közelségen, gondoskodáson és kölcsönös elköteleződésen alapuló társas viszony.

Transznacionális család

Olyan család, amelynek tagjai különböző országokban élnek, de rendszeres kapcsolattartással működnek.

Digitális gondoskodás

Az érzelmi és kapcsolati munka digitális kommunikációs eszközökön keresztüli formája.

Érzelmi munka

Az érzelmek szabályozása és kifejezése mások jólétének fenntartása érdekében.

Technológiai beágyazottság

Az a folyamat, amely során a technológiák társadalmi normákhoz és gyakorlatokhoz igazodnak.

Vitaindító kérdések

1. A digitális technológiák erősítik vagy gyengítik a családi intimitást?
2. Milyen új elvárásokat hoz létre az állandó kapcsolattartás lehetősége?
3. Hogyan jelenik meg a nemek közötti egyenlőtlenség a digitális gondoskodásban?
4. Tekinthető-e a kapcsolattartás elmulasztása morális vétségnek?
5. Miben különbözik a közelség élménye fizikai és digitális jelenlét esetén?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Kapcsolati napló

A hallgatók egy héten át figyelik saját digitális kapcsolattartási gyakorlataikat, majd elemzik azokat.

2. Esetelemzés

Elemezz egy transznacionális család működését Wilding fogalmai alapján.

3. Összehasonlító esszé

Hasonlítsd össze a digitális és offline intimitás jellemzőit.

4. Normakritikai gyakorlat

Azonosíts és elemezz digitális kommunikációhoz kapcsolódó kimondatlan családi normákat.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent a digitális gondoskodás?
- Mi jellemzi a transznacionális családokat?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítják át a digitális technológiák a családi kapcsolatok fenntartását?
- Miért nem tekinthető a technológia önmagában meghatározó tényezőnek?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan kapcsolódik Wilding elemzése a digitális egyenlőtlenségek kérdéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd az intimitás átalakulását a digitális kommunikációs környezetben.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Barnard platformizált újságírásról szóló elemzéséhez (7. fejezet),
- Buggs online intimitásról és randialkalmazásokról szóló tanulmányához (13. fejezet),
- valamint Wissinger test, technológia és egyenlőtlenség fókuszú megközelítéséhez (16. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy az idősebb generációk digitalizációja miként alakítja át a családi gondoskodás jövőjét.

Ajánlott olvasmányok

Mirca Madianou és Daniel Miller: “Polymedia: Towards a New Theory of Digital Media in Interpersonal Communication.” International Journal of Cultural Studies (2013). A „polymédia” fogalmán keresztül mutatja meg, hogyan választanak és kombinálnak csatornákat

a családi kapcsolatok fenntartására, ami közvetlenül illeszkedik a család és technológia témájához.

Christian Licoppe: “‘Connected’ Presence: The Emergence of a New Repertoire for Managing Social Relationships in a Changing Communication Technoscape.” *Environment and Planning D: Society and Space*, (2004). A folyamatos, mikro-interakciókra épülő kapcsolattartást elemzi, ami jól magyarázza a mindennapi „jelenlét” újraformálódását üzenetküldők és közösségi platformok mellett.

Sherry Turkle: *Alone Together* (2011). Kritikai megközelítésben tárgyalja, hogyan alakítják át a digitális eszközök az intimitást és a társas kapcsolatokat, ami jó vitaalap a fejezethez.

Stef Aupers és Lars de Wildt: *Digital Religion*,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 9. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **II. részében (Digital Media and Social Institutions)** helyezkedik el, és a vallást mint klasszikus társadalmi intézményt vizsgálja a digitális médiakörnyezetben. A tanulmány központi kérdése az, hogy **miként alakul át a vallásos hit, gyakorlat, közösség és tekintély a digitális technológiák térnyerésével**, és mennyiben beszélhetünk minőségi változásról a vallás társadalmi működésében.

A fejezet különösen releváns a szekularizációs viták, a mediatizáció elmélete, valamint a vallás privatizációjáról és individualizációjáról szóló kortárs diskurzusok szempontjából. Hozzájárul ahhoz, hogy a vallást ne csupán tartalmak, hanem **gyakorlatok, infrastruktúrák és hatalmi viszonyok** összességéként értsük meg.

Narratív tartalmi összefoglaló

Aupers és de Wildt kritikával indítják elemzésüket a „digitális vallás” leegyszerűsítő értelmezéseivel szemben. A szerzők szerint a digitális technológiák megjelenése nem vezet automatikusan sem a vallás eltűnéséhez, sem annak reneszánszához. Ehelyett azt hangsúlyozzák, hogy **a vallás digitális átalakulása történetileg és társadalmilag beágyazott folyamat**.

A fejezet egyik alapvető állítása, hogy a vallás és a média viszonya soha nem volt semleges. A vallásos tapasztalat mindig is mediált volt, legyen szó szövegekről, rituális tárgyokról vagy intézményi kommunikációról. A digitális média azonban új minőséget hoz létre azáltal, hogy **átalakítja a vallás gyakorlásának térbeli, időbeli és autoritatív feltételeit**.

A szerzők bemutatják, hogy a digitális környezetben a vallás egyre inkább **de-institucionalizált és individualizált** formában jelenik meg. Az online tér lehetőséget teremt arra, hogy a hívők saját vallásos repertoárt állítsanak össze különböző forrásokból, miközben a hagyományos vallási tekintélyek szerepe relativizálódik. Ez azonban nem jelenti az intézmények eltűnését, inkább azok **újraformálódását**.

Külön hangsúlyt kap a vallás és a digitális kultúra kölcsönhatása. A szerzők rámutatnak, hogy a digitális platformok logikái, például az algoritmikus láthatóság, a közösségi részvétel és az interaktivitás, **alakítják a vallásos tartalmak formáját és jelentését**. A vallás nem egyszerűen „felkerül” az online térbe, hanem annak szabályai szerint újraszerveződik.

Elméleti szempontból a fejezet a mediatizáció és a kulturális szociológia eszköztárát alkalmazza. Aupers és de Wildt amellet érvelnek, hogy a digitális vallás vizsgálata csak akkor lehet termékeny, ha elkerüljük a technológiai determinizmust, és figyelembe vesszük a **vallásos gyakorlatok pluralitását és társadalmi beágyazottságát**.

Kulcsállítások

1. A vallás mindig mediált volt, a digitális média ezt a mediáltságot alakítja át.
2. A digitális technológiák nem megszüntetik, hanem újraformálják a vallási intézményeket.
3. A vallásos autoritás pluralizálódik és decentralizálódik az online térben.
4. A digitális kultúra logikái beépülnek a vallásos gyakorlatokba.
5. A digitális vallás nem egységes jelenség, hanem társadalmilag differenciált formák összessége.

Kulcsfogalmak és definíciók

Digitális vallás

A vallásos hit és gyakorlat olyan formája, amely digitális médiakörnyezetekben szerveződik és valósul meg.

Mediatizáció

Az a hosszú távú társadalmi folyamat, amely során a média strukturáló szerepet tölt be a társadalmi intézmények működésében.

Vallásos autoritás

Az a legitimációs rendszer, amely meghatározza, ki és milyen alapon értelmezheti a vallási tanításokat.

De-institucionalizáció

Az a folyamat, amelyben az intézményi keretek lazulnak, miközben a gyakorlatok fennmaradnak.

Vallásos bricolage

Egyéni vallásos repertoárok összeállítása különböző hagyományok és források elemeiből.

Vitaindító kérdések

1. A digitális média erősíti vagy gyengíti a vallási közösségeket?
2. Hogyan változik a vallásos tekintély szerepe az online térben?
3. Beszélhetünk-e egységes „digitális vallásról”, vagy inkább sokféle digitális vallásról?
4. A vallás privatizációja felszabadító vagy fragmentáló folyamat?
5. Milyen párhuzamok vonhatók a digitális vallás és más digitalizálódó intézmények között?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Esetelemzés

Elemezz egy online vallásos közösséget a fejezet fogalmai alapján.

2. Fogalmi összehasonlítás

Hasonlítsd össze az offline és online vallásos autoritás formáit.

3. Rövid esszé

Írj esszét arról, hogy a digitális vallás miként illeszkedik a szekularizációs vitákba.

4. Diskurzuselemzés

Vizsgálj meg egy vallásos influenszer vagy közösségi oldal kommunikációját.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit értünk digitális vallás alatt?
- Mi a vallásos bricolage?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítja át a digitális média a vallásos autoritást?
- Miért nem tekinthető a digitalizáció önmagában szekularizáló tényezőnek?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a vallásszociológia kortárs elméleti vitáihoz?

Esszékérdés

- Elemezd a vallás mediatizációját a digitális társadalomban Aupers és de Wildt érvelése alapján.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Couldry és Hepp társadalmi valóságot elemző elméletéhez (2. fejezet),
- Wilding család és technológia fókuszú megközelítéséhez (8. fejezet),
- valamint Aupers és de Wildt későbbi munkáihoz a digitális kultúra és összeesküvés-elméletek kapcsolatáról.

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a mesterséges intelligencia és az automatizált tartalomajánlás miként alakíthatja a jövő vallásos tapasztalatait.

Ajánlott olvasmányok

Heidi A. Campbell (szerk.): *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds* (2013). Áttekinti, hogyan alakul át a vallási gyakorlat és közösségiség online terekben, empirikus példákkal és fogalmi keretekkel.

Stig Hjarvard: “The Mediatization of Religion: A Theory of the Media as Agents of Religious Change” (2008). A vallás mediatizációját írja le társadalomelméleti szinten, ami segít a digitális vallásosság intézményi és kulturális következményeinek értelmezésében.

Christopher Helland: “Online-Religion/Religion-Online and Virtual Communitas” (2000). Hasznos tipológia arról, mikor digitális „kirakat” a vallás, és mikor válik tényleges online vallásgyakorlattá.

Murray Goulden: Folding and Friction: The Internet of Things and Everyday Life,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 12. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **III. részében (Digital Media in Everyday Life)** helyezkedik el, amely a digitális technológiák mindennapi rutinokba való beágyazódását vizsgálja. Goulden tanulmánya az **Internet of Things (IoT)** szociológiai elemzését adja, különös hangsúlyt fektetve arra, hogyan válik a digitális technológia **láthatatlan, mégis strukturáló** elemévé a hétköznapi életnek.

A központi kérdés az, hogy **miként szervezik újra az IoT-eszközök a mindennapi gyakorlatokat, időhasználatot és döntéshozatalt**, valamint hogyan keletkeznek sűrűlódások ott, ahol a technológiai ígéretek nem illeszkednek a valós társadalmi környezethez. A fejezet releváns az automatizációról, okosotthonokról és digitális kontrollról szóló kortárs vitákban.

Narratív tartalmi összefoglaló

Goulden kiindulópontja az a felismerés, hogy az Internet of Things nem elsősorban látványos technológiai forradalomként jelenik meg, hanem a **mindennapi élet „összehajtásán” (folding)** keresztül. Az IoT-eszközök, például okos termosztátok, szenzorok vagy automatizált háztartási rendszerek, fokozatosan épülnek be a rutinokba, és gyakran akkor válnak észrevehetővé, amikor **nem működnek megfelelően**.

A fejezet egyik kulcsfogalma a **friction (sűrűlódás)**, amely arra utal, hogy a technológiai rendszerek és a társadalmi gyakorlatok között rendszeresen feszültségek keletkeznek. Ezek a sűrűlódások megmutatják, hogy az IoT nem pusztán technikai kérdés, hanem **társadalmilag szervezett infrastruktúra**, amely feltételez bizonyos életmódokat, kompetenciákat és normákat.

Goulden részletesen elemzi, hogyan alakítják át az IoT-eszközök a **háztartás mint társadalmi tér** működését. Az automatizált rendszerek gyakran racionalizálási és hatékonysági logikákat közvetítenek, miközben figyelmen kívül hagyják a háztartási munka érzelmi, kapcsolati és morális dimenzióit. Ennek következtében az „okos” technológia nem mindig csökkenti a terheket, hanem újfajta **karbantartási és felügyeleti munkát** hoz létre.

A fejezet elutasítja az IoT technológiai determinizmusát. Goulden hangsúlyozza, hogy az eszközök hatása **helyzetfüggő**, és nagymértékben függ a felhasználók kreatív alkalmazásától, ellenállásától vagy részleges elfogadásától. Az IoT tehát nem zárt rendszer, hanem folyamatosan tárgyalt és újrakonfigurált gyakorlatok hálózata.

Módszertanilag a tanulmány kvalitatív, etnográfiai ihletésű megközelítést alkalmaz, amely lehetővé teszi a technológia és a mindennapi élet finom kölcsönhatásainak megragadását.

Kulcsállítások

1. Az IoT a mindennapi életbe fokozatosan és gyakran láthatatlan módon épül be.
2. A technológiai rendszerek és a társadalmi gyakorlatok között rendszeres súrlódások keletkeznek.
3. Az automatizáció újfajta munkát és felelősséget hoz létre a felhasználók számára.
4. Az „okos” technológia társadalmilag feltételezett normákra és életmódokra épül.
5. Az IoT hatásai csak konkrét társadalmi kontextusokban érthetők meg.

Kulcsfogalmak és definíciók

Internet of Things (IoT)

Hálózatba kapcsolt, szenzorokkal és szoftverekkel ellátott eszközök rendszere, amely adatokat gyűjt és automatizált döntéseket hoz.

Folding (összehajtás)

Az a folyamat, amelyben a digitális technológia és a mindennapi gyakorlatok szorosan összefonódnak.

Friction (súrlódás)

A technológiai működés és a társadalmi elvárások közötti feszültség vagy ütközés.

Háztartási infrastruktúra

Azok a technikai és társadalmi rendszerek, amelyek a mindennapi élet működését biztosítják.

Láthatatlan munka

Olyan karbantartási, felügyeleti vagy érzelmi munka, amelyet a technológia nem számol el.

Vitaindító kérdések

1. Mikor válik egy technológia valóban „láthatatlanná” a mindennapi életben?
2. Az IoT csökkenti vagy növeli a háztartási terheket?
3. Mit árulnak el a technológiai súrlódások a társadalmi normákról?
4. Ki viseli a felelősséget az automatizált döntésekért?
5. Az okosotthon a kontroll vagy a kényelem eszköze inkább?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Esetelemzés

Elemezz egy konkrét IoT-eszközt a folding és friction fogalmai segítségével.

2. Technológiai napló

A hallgatók egy héten át dokumentálják az automatizált technológiákkal való interakcióikat.

3. Kritikai esszé

Írj esszét az „okos” technológia társadalmi feltételezéseiről.

4. Újratervezési gyakorlat

Tervezd újra egy IoT-eszköz működését társadalmi szempontok figyelembevételével.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent a folding az IoT kontextusában?
- Mi a friction szerepe Goulden elemzésében?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítja át az IoT a mindennapi rutinokat?
- Miért problematikus az IoT technológiai determinizmusa?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a digitális mindennapok szociológiai megértéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd az Internet of Things társadalmi következményeit a mindennapi élet szintjén.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Lupton mobilalkalmazásokról szóló elemzéséhez (11. fejezet),
- Wilding családi technológiákat vizsgáló megközelítéséhez (8. fejezet),
- valamint Wissinger test és technológia kapcsolatát elemző tanulmányához (16. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy az IoT és a mesterséges intelligencia integrációja miként alakítja át a háztartások autonómiáját és adatfüggőségét.

Ajánlott olvasmányok

Deborah Lupton: The Quantified Self: A Sociology of Self-Tracking. Polity (2016). A hálózatba kötött tárgyakhoz kapcsolódó megfigyelés, adatfikasítás és mindennapi rutinok felől ad elemzési fogódzókat.

Yolande Strengers és Jenny Kennedy: The Smart Wife: Why Siri, Alexa, and Other Smart Home Devices Need a Feminist Reboot. MIT Press (2020). A „smart home” és az otthoni automatizáció gender- és munkamegosztás-következményeit elemzi, ami jól rímel az IoT „folding and friction” jellegére.

Rob Kitchin: “The Real-Time City? Big Data and Smart Urbanism.” GeoJournal (2014). Az érzékelők, adatinfrastruktúrák és kormányzás összekapcsolódását tárgyalja, ami jó kitekintés az IoT társadalmi beágyazottságára.

Shantel Gabrieal Buggs: Negotiating Intimacy via Dating Websites and Apps *Digital Media in Everyday Life*,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 13. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **III. részében (Digital Media in Everyday Life)** helyezkedik el, és az intimitás, párkapcsolatok és szexualitás digitális újraszerveződését vizsgálja. Buggs tanulmánya a randialkalmazásokat és társkereső weboldalakat nem pusztán technológiai újításként, hanem **mindennapi társadalmi gyakorlatként** elemzi.

A központi kérdés az, hogy **miként tárgyalják újra az intimitást, a vágyat, az identitást és a hatalmi viszonyokat a digitális társkereső platformokon**, különös tekintettel a faj, nem, szexualitás és társadalmi egyenlőtlenségek szerepére. A fejezet szorosan kapcsolódik kortárs vitákhoz az online randizás normalizálódásáról, a digitális intimitásról és a platformalapú párválasztás társadalmi következményeiről.

Narratív tartalmi összefoglaló

Buggs kiindulópontja az a felismerés, hogy az online randizás mára **nem marginális gyakorlat**, hanem a párkapcsolatok egyik meghatározó intézményesített formája. A randialkalmazások nemcsak új lehetőségeket nyitnak az ismerkedésre, hanem **új szabályokat, elvárásokat és kockázatokat** is létrehozhatnak az intimitás terén.

A fejezet egyik központi állítása, hogy a digitális társkeresés **nem egyenlően hozzáférhető és nem egyformán biztonságos** mindenki számára. Buggs különösen a marginalizált csoportok, például a faji kisebbségek, nők és LMBTQ+ személyek tapasztalataira összpontosít. Ezek a csoportok a platformokat gyakran **stratégiai módon** használják, hogy minimalizálják a diszkriminációt, a zaklatást vagy az erőszak kockázatát.

A szerző bemutatja, hogyan válik az intimitás **tárgyalás tárgyává** már a kapcsolat kezdeti szakaszában. A profilok, képek, szövegek és algoritmikus ajánlások révén a felhasználók folyamatosan értelmezik és újraértelmezik egymást. Ez a folyamat egyszerre kínál nagyobb kontrollt az önreprezentáció felett, ugyanakkor fokozza a **kiválasztás és elutasítás érzelmi terheit**.

Buggs hangsúlyozza, hogy a randialkalmazások gyakran **megerősítik a társadalmi hierarchiákat**, még akkor is, ha látszólag semleges technológiaként jelennek meg. Az algoritmusok, a preferenciák és a felhasználói gyakorlatok együttese hozzájárulhat a faji és nemi alapú szelekció normalizálásához. Ugyanakkor a fejezet nem redukálja az online randizást elnyomó mechanizmusokra. A platformok teret adhatnak **ellenállásra, új kapcsolati formákra és alternatív intimitásokra** is.

Elméleti szempontból a fejezet a fekete feminista gondolkodás, az interszekcionalitás és a mindennapi élet szociológiájának eszköztárára támaszkodik. Módszertanilag kvalitatív interjúkra és empirikus kutatások szintézisére épül.

Kulcsállítások

1. Az online randizás a kortárs intimitás intézményesült formája.
2. A digitális társkeresés tapasztalatai társadalmilag és strukturálisan egyenlőtlenek.
3. Az intimitás már a kapcsolat kezdetén stratégiai tárgyalás tárgyává válik.
4. A randialkalmazások egyszerre reprodukálják és kihívás elé állítják a társadalmi hierarchiákat.
5. A marginalizált csoportok aktív, reflektív módon használják a platformokat.

Kulcsfogalmak és definíciók

Digitális intimitás

Olyan érzelmi és kapcsolati közelség, amely digitális kommunikációs eszközökön keresztül jön létre és szerveződik.

Algoritmikus párválasztás

A platformok által végzett, adatvezérelt ajánlási folyamat, amely befolyásolja a potenciális partnerek körét.

Stratégiai önreprezentáció

Az a tudatos gyakorlat, amely során a felhasználók célzottan alakítják profiljukat a kockázatok és elutasítás minimalizálása érdekében.

Digitális kockázat

Zaklatás, diszkrimináció vagy érzelmi sérülés lehetősége online intimitási terekben.

Interszekcionalitás

Az a szemlélet, amely a társadalmi egyenlőtlenségeket egymást metsző struktúrák eredményeként értelmezi.

Vitaindító kérdések

1. Az online randizás felszabadítja vagy szabályozza az intimitást?
2. Hogyan jelennek meg a társadalmi egyenlőtlenségek a párválasztás algoritmusain keresztül?
3. Mennyiben tekinthető a preferencia személyes döntésnek és mennyiben társadalmi konstrukciónak?
4. Az online intimitás csökkenti vagy növeli az érzelmi sérülékenységet?
5. Lehetnek-e a randialkalmazások az ellenállás terepei?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Profil-elemzés

Elemezz (anonim módon) randiprofilokat Buggs fogalmai alapján.

2. Esettanulmány

Vizsgáld meg egy marginalizált csoport randizási stratégiáit digitális platformokon.

3. Kritikai esszé

Írj esszét az algoritmikus párválasztás társadalmi következményeiről.

4. Platformkritika

Tervezd újra egy randialkalmazás működését egyenlőségi szempontok szerint.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent a digitális intimitás?
- Mi az algoritmikus párválasztás?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítják a randialkalmazások az intimitás tárgyalását?
- Miért különösen fontos az interszekcionális megközelítés ebben a fejezetben?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá Buggs elemzése a digitális mindennapok szociológiai megértéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd a randialkalmazások szerepét a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelésében és kihívásában.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Wilding család és intimitás elemzéséhez (8. fejezet),
- Goulden mindennapi technológiai sűrűségekről szóló megközelítéséhez (12. fejezet),
- valamint Wissinger test és technológia kapcsolatát vizsgáló tanulmányához (16. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a mesterséges intelligencia által vezérelt párválasztás hogyan alakíthatja át az intimitás jövőjét.

Ajánlott olvasmányok

Gina David – Carolina Cambre: “Screened Intimacies: Tinder and the Swipe Logic” (2016). A társkereső appok intimitás- és identitás-politikáit fogalmi keretbe rendezi, külön figyelemmel a platformaffordanciákra.

Stefanie Duguay: “Dressing Up Tinderella: Interrogating Authenticity Claims on the Mobile Dating App Tinder.” Information, Communication & Society (2017). A felhasználói önbemutató, kategorizálás és láthatóság kérdéseit vizsgálja a platformkultúra felől.

Eva Illouz: *Cold Intimacies* (2007). A modern intimitás piacosodását és érzelmi kultúráját tárgyalja, ami erős elméleti háttér a dating platformok értelmezéséhez.

Elizabeth Wissinger: The Sociology of Self-Tracking and Embodied Technologies: How Does Technology Engage Gendered, Raced, and Datafied Bodies?

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 16. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **III. részében (Digital Media in Everyday Life)** található, és a digitális technológiák testhez, egészséghez és identitáshoz fűződő mindennapi viszonyait vizsgálja. Wissinger tanulmánya a **self-tracking**, azaz az önmonitorozó technológiák szociológiáját elemzi, különös figyelmet fordítva arra, hogy ezek miként kapcsolódnak **nemi, faji és társadalmi egyenlőtlenségekhez**.

A központi kérdés az, hogy **hogyan válnak a testek adatolt, mérhető és értékelhető objektumokká a digitális kapitalizmus kontextusában**, és milyen következményekkel jár ez az önértelmezésre, a normákra és a hatalom működésére nézve. A fejezet szorosan kapcsolódik kortárs vitákhoz az egészségügyi technológiákról, a platformalapú adatgyűjtésről és a test politikájáról.

Narratív tartalmi összefoglaló

Wissinger abból indul ki, hogy az önmonitorozó technológiák, például fitnesztrackerek, okosórák és egészségügyi alkalmazások, **nem pusztán semleges mérőeszközök**, hanem társadalmilag beágyazott rendszerek. Ezek az eszközök bizonyos testeket, viselkedéseket és életmódokat **normaként** jelenítenek meg, miközben másokat láthatatlanná vagy problémássá tesznek.

A fejezet egyik alapállítása, hogy a self-tracking a testhez való viszonyt **adatvezérelt önmenedzsmentté** alakítja. Az egyének egyre inkább számok, grafikonok és mutatók segítségével értelmezik saját testi állapotukat, ami a felelősséget az egészségért és jólétért **individualizálja**. Ez a folyamat összhangban áll a neoliberais kormányzás logikájával, amely az egyént teszi felelőssé strukturális problémákért is.

Wissinger részletesen elemzi, hogy az adatolt test nem egységes tapasztalat. A self-tracking technológiák gyakran **fehér, középosztálybeli, férfi testekre optimalizált normákra** épülnek, így a nők, a faji kisebbségek és a fogyatékkal élők tapasztalatai marginalizálódnak. Az algoritmusok és mérési kategóriák ezért nemcsak leírják, hanem **újratermelik az egyenlőtlenségeket**.

A fejezet fontos eleme a **test megfigyelhetőségének** kérdése. Az önmonitorozás egyszerre ígér kontrollt és önismeretet, miközben újfajta felügyeleti viszonyokat hoz létre. Az adatok gyakran nem maradnak az egyén birtokában, hanem platformokhoz, munkaadókhöz vagy biztosítókhoz kerülnek, ami a testet **gazdasági és politikai erőforrássá** teszi.

Elméleti szempontból Wissinger feminista szociológiai, testelméleti és kritikai adatkutatói megközelítésekre támaszkodik. A fejezet nem a technológia elutasítását, hanem annak **kritikai értelmezését** kínálja, rámutatva arra, hogy a test és a technológia kapcsolata mindig hatalmi viszonyokba ágyazott.

Kulcsállítások

1. Az önmonitorozó technológiák társadalmilag és politikailag beágyazott rendszerek.
2. A self-tracking az egészséget és a testet adatvezérelt önmenedzsmentté alakítja.
3. Az adatolt test tapasztalata nemi, faji és társadalmi szempontból egyenlőtlen.
4. A mérési normák nem semlegesek, hanem bizonyos testeket privilegizálnak.
5. Az önmonitorozás egyszerre ígér autonómiát és hoz létre új felügyeleti formákat.

Kulcsfogalmak és definíciók

Self-tracking (önmonitorozás)

A testtel és viselkedéssel kapcsolatos adatok rendszeres digitális gyűjtése és elemzése.

Adatolt test

Olyan testfelfogás, amelyben a testi állapot számok, mutatók és algoritmusok révén válik értelmezhetővé.

Neoliberális önmenedzsment

Az a logika, amely az egyént teszi felelőssé saját egészségéért és teljesítményéért.

Algoritmikus torzítás

Az a jelenség, amikor az algoritmusok meglévő társadalmi egyenlőtlenségeket erősítenek fel.

Digitális felügyelet

Testi és viselkedési adatok folyamatos megfigyelése és felhasználása intézményi célokra.

Vitaindító kérdések

1. Az önmonitorozás felszabadítja vagy fegyelmezi a testet?
2. Hol húzódik a határ az önismeret és az önfelügyelet között?
3. Milyen testeket tekintenek a self-tracking technológiák normatívnak?
4. Ki rendelkezik a testi adataink felett?
5. Lehet-e igazságos és inkluzív önmonitorozó technológiát tervezni?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Technológiai kritika

Elemezz egy self-tracking alkalmazást Wissinger fogalmai alapján.

2. Reflexív napló

A hallgatók rövid ideig használnak egy önmonitorozó eszközt, majd elemzik a tapasztalataikat.

3. Összehasonlító esszé

Hasonlítsd össze a self-tracking és az orvosi diagnózis testfelfogását.

4. Etikai gyakorlat

Dolgozz ki irányelveket egy igazságosabb önmonitorozó technológia számára.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent az adatolt test?
- Mi az algoritmikus torzítás?

Magyarázó kérdések

- Hogyan kapcsolódik a self-tracking a neoliberális kormányzáshoz?
- Miért nem tekinthetők semlegesnek az önmonitorozó technológiák?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a test és technológia szociológiai megértéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd az önmonitorozás társadalmi következményeit nemi és faji egyenlőtlenségek szempontjából.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Lupton mobilalkalmazásokról szóló elemzéséhez (11. fejezet),
- Goulden IoT és mindennapi élet fókuszú megközelítéséhez (12. fejezet),
- Buggs digitális intimitásról szóló tanulmányához (13. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a biometrikus adatok és a mesterséges intelligencia integrációja miként alakítja át a test politikáját a jövőben.

Ajánlott olvasmányok

Deborah Lupton: *The Quantified Self* (2016). Átfogó bevezetés az önmérés (self-tracking) társadalmi logikáiba, kockázataiba és a test adatfikasításába.

Minna Ruckenstein és Natasha Dow Schüll: “The Datafication of Health.” *Annual Review of Anthropology* (2017). Az önkövetés kulturális-gazdasági beágyazottságát és a normalizált mérést tárgyalják, ami jól kapcsolódik a fejezet test-politikai dimenzióihoz.

Shoshana Zuboff: *The Age of Surveillance Capitalism* (2019). A viselkedési adatok kinyerésének és üzleti hasznosításának logikáját adja meg, ami a self-tracking tágabb politikai gazdaságtanához kapcsolható.

Xiaoli Tian és Qian Li: Facework on Social Media in China,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 18. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **IV. részében (Digital Media, Community, and Identity)** kap helyet, amely azt vizsgálja, miként alakulnak át a közösséghez tartozás és az identitás formái a digitális médiakörnyezetben. Tian és Li tanulmánya a **kínai közösségi médiahasználatot** elemzi, és azon belül a **facework**, vagyis az „arc” fenntartásának és kezelésének társadalmi gyakorlatát állítja középpontba.

A központi kérdés az, hogy **hogyan szerveződik újra az én bemutatása, a társas elismerés és a konfliktuskezelés a digitális platformokon egy olyan társadalmi-kulturális kontextusban, ahol az „arc” kiemelkedő jelentőséggel bír.** A fejezet különösen fontos a nyugati, univerzalizáló közösségimédia-elméletek kritikai újragondolása szempontjából.

Narratív tartalmi összefoglaló

Tian és Li abból a felismerésből indulnak ki, hogy a közösségi médiahasználatot gyakran nyugati kulturális normák alapján értelmezik, miközben ezek a modellek **nem képesek megragadni a nem nyugati társadalmak sajátos társas logikáit.** A szerzők célja annak bemutatása, hogy a digitális önreprezentáció és interakció Kínában mélyen beágyazódik az „arc” kulturális fogalmába.

A fejezet központi elméleti kerete az, hogy az „arc” nem pusztán egyéni presztízs vagy önértékelés kérdése, hanem **relációs és morális konstrukció**, amely a társas hierarchiákhoz, kötelezettségekhez és kölcsönös függésekhez kapcsolódik. A közösségi média nem megszünteti ezt a logikát, hanem **új digitális tereken belül aktiválja és újraszervezi.**

A szerzők részletesen elemzik, hogyan működik a facework különböző platformokon és interakciós helyzetekben. A posztolás, kommentelés, lájkolás és hallgatás mind olyan gyakorlatok, amelyek révén az egyének **arcot adnak, arcot védenek vagy arcot veszítenek.** Különösen fontos a konfliktusok kerülése és az indirekt kommunikáció, amely a harmónia fenntartását szolgálja.

A fejezet hangsúlyozza, hogy a digitális médiák **felerősítik az arc kockázatait**, mivel a kommunikáció tartós, visszakereshető és széles közönség számára látható. Ez fokozott reflexivitást és önkontrollt eredményez, ugyanakkor új lehetőségeket is kínál az arc stratégiai menedzselésére, például szelektív láthatóság vagy platformok közötti elkülönítés révén.

Módszertanilag a tanulmány kvalitatív empirikus kutatásokra, interjúkra és digitális etnográfiára épít. Az elemzés világosan megmutatja, hogy a közösségi médiahasználat **nem globálisan egységes**, hanem kulturálisan differenciált gyakorlat.

Kulcsállítások

1. A közösségi médiahasználat kulturálisan beágyazott társas gyakorlat.
2. Az „arc” Kínában relációs és morális jelentéssel bír, nem pusztán egyéni önreprezentáció.
3. A digitális platformok új tereket teremtenek az arc fenntartására és kockáztatására.
4. A konfliktuskerülés és indirekt kommunikáció meghatározó a kínai online interakciókban.
5. A globális közösségimédia-elméletek kulturális korrekcióra szorulnak.

Kulcsfogalmak és definíciók

Face (arc)

Társadalmilag elismert státusz és morális pozíció, amely mások visszajelzésein és elismerésén alapul.

Facework

Azok a kommunikációs gyakorlatok, amelyek az arc fenntartását, védelmét vagy helyreállítását szolgálják.

Relációs identitás

Az identitás olyan felfogása, amely másokhoz fűződő kapcsolatokban nyer értelmet.

Indirekt kommunikáció

Olyan kommunikációs forma, amely kerülni igyekszik a nyílt konfrontációt.

Digitális láthatóság

Az online interakciók tartóssága és széles körű hozzáférhetősége.

Vitaindító kérdések

1. Miben különbözik az „arc” fogalma a nyugati önreprezentációs modellektől?
2. Hogyan alakítja át a digitális láthatóság az arc kockázatait?
3. Beszélhetünk-e univerzális közösségimédia-használati normákról?
4. A konfliktuskerülés erősség vagy korlát a digitális nyilvánosságban?
5. Hogyan jelenik meg a hatalom és hierarchia a facework gyakorlatában?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Összehasonlító elemzés

Hasonlítsd össze a facework működését kínai és nyugati közösségimédia-környezetben.

2. Digitális etnográfia

Elemezz (nyilvános források alapján) online interakciókat facework szempontból.

3. Fogalmi esszé

Írj esszét az identitás relációs felfogásáról a digitális médiában.

4. Normakritikai gyakorlat

Azonosíts hallgatólagos kommunikációs normákat különböző platformokon.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent az „arc” a kínai társadalmi kontextusban?
- Mi a facework?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítják a digitális platformok az arc kezelésének módjait?
- Miért problematikus a nyugati modellek univerzális alkalmazása?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a digitális identitás kulturálisan érzékeny megértéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd a közösségi média és az „arc” kapcsolatát a kínai társadalomban.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Couldry és Hepp társadalmi valóságról és mediatizációról szóló elméletéhez (2. fejezet),
- Robards, Byron és D’Souza LGBTQ+ közösségeket elemző tanulmányához (17. fejezet),
- valamint Muriel identitás és videojátékok kapcsolatát vizsgáló elemzéséhez (19. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a platformszabályozás és az állami kontroll miként alakítja tovább a facework digitális formáit Kínában.

Ajánlott olvasmányok

Xiaoli Tian: “Face-work on Social Media in China: The Presentation of Self on RenRen and Facebook.” In Mike Kent, Katie Ellis és Jian Xu (eds.): **Chinese Social Media: Social, Cultural, and Political Implications**, 92–105. Routledge (2018). Interjú anyagon mutatja meg, hogyan formálja a „face” (mianzi) a kínai felhasználók önprezentációját különböző platformokon.

Kwang-Kuo Hwang: „Face and favor” (1987). Alapmű a kínai „face” és kapcsolati kötelezettségek társadalomlélektani-szociológiai magyarázatához, ami erős fogalmi háttér a közösségi médiás faceworkhoz.

Erving Goffman: *The Presentation of Self in Everyday Life* (1959). Klasszikus keret az impressziómenedzsmenthez és „színpadi” énmegjelenítéshez, ami a digitális facework elemzésének stabil kiindulópontja.

Thomas V. Maher: Fans and Fan Activism,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 20. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **IV. részében (Digital Media, Community, and Identity)** helyezkedik el. Ez a tematikus egység azt vizsgálja, miként szerveződnek újra a közösségek és identitások digitális médiakörnyezetben. Maher tanulmánya a **rajongói közösségeket (fandomokat)** és azok politikai, illetve társadalmi aktivizmusba való átlépését elemzi.

A központi kérdés az, hogy **hogyan válnak a rajongói gyakorlatok kollektív cselekvés és politikai nyomásgyakorlás forrásává**, és milyen feltételek mellett alakul át a kulturális elköteleződés társadalmi aktivizmussá. A fejezet releváns a részvételi kultúráról, a digitális mozgalmakról és a „nem hagyományos” politikai részvételről szóló kortárs vitákban.

Narratív tartalmi összefoglaló

Maher abból indul ki, hogy a rajongás hosszú ideig **apolitikus, sőt frivol tevékenységként** jelent meg a társadalomtudományi és közéleti diskurzusokban. A digitális média azonban láthatóvá tette, hogy a fandomok nem csupán fogyasztói közösségek, hanem **magasan szervezett, érzelmileg elkötelezett és kommunikációs szempontból kompetens kollektívák**.

A fejezet bemutatja, hogy a rajongói közösségek sajátos erőforrásokkal rendelkeznek. Ilyenek az erős kollektív identitás, a közös narratívák, a kreatív tartalomelőállítás és a platformhasználatban szerzett rutin. Ezek az erőforrások alkalmassá teszik a fandomokat arra, hogy **kollektív nyomást gyakoroljanak** kulturális iparágakra, médiavállalatokra vagy akár politikai szereplőkre.

Maher különbséget tesz a rajongói aktivizmus különböző formái között. Egyes esetekben a rajongók a reprezentációért küzdenek, például marginalizált csoportok láthatóságáért filmekben vagy sorozatokban. Más esetekben a rajongói közösségek **tágabb társadalmi ügyekhez** kapcsolódnak, például jótékonyági kampányokhoz vagy politikai tiltakozásokhoz.

A fejezet hangsúlyozza, hogy a rajongói aktivizmus **nem automatikus következménye** a rajongásnak. Az, hogy egy fandom politikailag aktiválódik-e, függ a szervezeti struktúráktól, a platformok affordanciáitól, valamint attól, hogy a rajongók miként értelmezik saját kollektív hatalmukat. A digitális média ebben kulcsszerepet játszik, mivel **alacsony belépési küszöböt** biztosít a koordinációhoz és mobilizációhoz.

Maher elméleti keretként a társadalmi mozgalmak szociológiáját kapcsolja össze a kultúra és identitás elemzésével. A fejezet rámutat arra, hogy a rajongói aktivizmus elmoshatja a határt kultúra és politika között, és újraértelmezi, mit tekintünk legitim politikai részvételnek.

Kulcsállítások

1. A rajongói közösségek jelentős kollektív cselekvési potenciállal rendelkeznek.

2. A rajongói aktivizmus kulturális elköteleződésből nőhet ki, de nem automatikusan.
3. A digitális platformok megkönnyítik a rajongói mobilizációt és koordinációt.
4. A fandomok képesek politikai és gazdasági nyomást gyakorolni intézményekre.
5. A rajongói aktivizmus újradefiniálja a politika és a kultúra határait.

Kulcsfogalmak és definíciók

Fandom (rajongói közösség)

Olyan közösség, amelyet egy közös kulturális objektumhoz vagy narratívához való érzelmi kötődés tart össze.

Rajongói aktivizmus

Olyan kollektív cselekvés, amely a rajongói identitásból és infrastruktúrából kiindulva társadalmi vagy politikai célokat követ.

Kollektív identitás

Közösen megosztott önértelmezés, amely motiválja és legitimizálja a közös cselekvést.

Platformalapú mobilizáció

Digitális platformokon zajló szervezés és mozgósítás.

Reprezentációs politika

Küzdelem a láthatóságért, elismerésért és jelentésalkotásért kulturális termékekben.

Vitaindító kérdések

1. Tekinthető-e a rajongói aktivizmus „valódi” politikai cselekvésnek?
2. Hol húzódik a határ fogyasztói nyomásgyakorlás és politikai aktivizmus között?
3. Milyen kockázatokkal jár a platformokra épülő rajongói mobilizáció?
4. A rajongói közösségek inkább progresszív vagy konzervatív erőként működnek?
5. Hogyan változtatja meg a digitális média a kollektív identitás kialakulását?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Esetelemzés

Elemezz egy konkrét rajongói kampányt (például egy sorozat vagy film körül szerveződő tiltakozást) Maher fogalmai alapján.

2. Összehasonlító feladat

Hasonlítsd össze a rajongói aktivizmust egy klasszikus társadalmi mozgalommal.

3. Diskurzuselemzés

Vizsgáld meg egy fandom online kommunikációját kollektív identitás szempontjából.

4. Tervezési gyakorlat

Dolgozz ki egy fiktív rajongói kampányt egy társadalmi ügy érdekében.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit értünk rajongói aktivizmus alatt?
- Mi a kollektív identitás szerepe a fandomokban?

Magyarázó kérdések

- Hogyan járulnak hozzá a digitális platformok a rajongói mobilizációhoz?
- Miért nem szükségszerű, hogy minden fandom aktivistává váljon?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan kapcsolja össze Maher a kultúra és a politika elemzését?

Esszékérdés

- Elemezd a rajongói közösségek szerepét a kortárs digitális politikában.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Tian és Li identitás- és közösségértelmezéséhez (18. fejezet),
- Beyer online közösségek és politikai mobilizáció elemzéséhez (21. fejezet),
- valamint Rohlinger politikai részvételről szóló tanulmányához (33. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a rajongói aktivizmus mennyiben képes tartós társadalmi változásokat elérni a platformkapitalizmus keretei között.

Ajánlott olvasmányok

Henry Jenkins: *Convergence Culture* (2006). A részvételi kultúra és konvergencia fogalmaival írja le a rajongói aktivitás médiarendszerét, ami jó alap a fan activism megértéséhez.

Henry Jenkins és mtsai: *By Any Media Necessary: The New Youth Activism* (2016). Esetekkel mutatja be, hogyan fordul át a rajongói részvétel civil és politikai mozgósításba különböző platformokon.

W. Lance Bennett, Alexandra Segerberg: *The Logic of Connective Action* (2012). A hálózatos, személyre szabott mozgósítás modelljét adja, ami kifejezetten jól illeszkedik a digitális rajongói kampányok és akciók magyarázatához.

Jessica L. Beyer: Trolls and Hacktivists: Political Mobilization from Online Communities,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 21. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **IV. részében (Digital Media, Community, and Identity)** található, és az online közösségek politikai mobilizációját vizsgálja olyan szereplőkön keresztül, akiket gyakran a „digitális deviancia” kategóriájába sorolnak. Beyer tanulmánya a **trollok és hacktivisták** működését elemzi, nem morális pánikként, hanem **kollektív cselekvési formákként**, amelyek saját normákkal, identitásokkal és politikai jelentéssel rendelkeznek.

A központi kérdés az, hogy **hogyan válnak laza, anonim és gyakran konfliktusos online közösségek politikai szereplőkké**, és milyen feltételek mellett alakul át a provokáció, a játékosság vagy az illegális tevékenység politikai mobilizációvá. A fejezet szorosan kapcsolódik a digitális radikalizációról, az online gyűleletről és az informális politikai részvételről szóló kortárs vitákhoz.

Narratív tartalmi összefoglaló

Beyer kiindulópontja az a kritika, hogy a trollokat és hacktivistákat a közbeszéd gyakran **egységes, patologizált csoportként** kezeli. A szerző ezzel szemben azt állítja, hogy ezek a szereplők **társadalmilag szervezett közösségek**, amelyek saját belső normákkal, humorral, hierarchiákkal és politikai jelentéssel bírnak.

A fejezet bemutatja, hogy a trollkodás nem pusztán destruktív viselkedés, hanem sok esetben **közösségképző gyakorlat**, amely az „insider” tudásra, iróniára és normakövetésre épül. Ezek a gyakorlatok hozzájárulnak egy kollektív identitás kialakulásához, amely politikailag is mozgósíthatóvá válhat.

A hacktivismus esetében Beyer azt hangsúlyozza, hogy az illegális vagy féllegális technikai cselekvések gyakran **politikai célokat szolgálnak**, például állami vagy vállalati hatalom kritikáját. A hacktivisták tevékenysége egyszerre értelmezhető tiltakozásként, performanszként és kommunikációs stratégiaként.

A fejezet kulcsfontosságú eleme annak bemutatása, hogy ezek az online közösségek **nem kívül állnak a politikán**, hanem sajátos módon kapcsolódnak hozzá. A provokáció, a szabályszegés és az anonimitás lehetővé teszi olyan politikai cselekvési formák megjelenését, amelyek nem illeszkednek a hagyományos intézményi keretekhez.

Elméleti szempontból Beyer a társadalmi mozgalmak, a kollektív identitás és az online közösségek szociológiáját kapcsolja össze. A fejezet rámutat arra, hogy a digitális médiakörnyezet **új politikai szubjektumokat** hoz létre, amelyek kihívást jelentenek a klasszikus politikai kategóriák számára.

Kulcsállítások

1. A trollok és hacktivisták társadalmilag szervezett online közösségek tagjai.
2. A trollkodás közösségképző és identitásteremtő gyakorlat is lehet.
3. A hacktivizmus politikai tiltakozásként és kommunikációs stratégiaként értelmezhető.
4. Az anonimitás és szabályszegés új politikai cselekvési formákat tesz lehetővé.
5. Az online devianciának tekintett gyakorlatok politikai jelentőséggel bírhatnak.

Kulcsfogalmak és definíciók

Trollkodás

Provokatív, ironikus vagy bomlasztó kommunikációs gyakorlat, amely közösségi normákhoz kötődik.

Hacktivismus

Technikai eszközökkel végzett politikai tiltakozás vagy beavatkozás.

Kollektív identitás

Közösen megosztott önértelmezés, amely legitimálja a közös cselekvést.

Anonimitás

A személyazonosság elrejtése, amely csökkenti a kockázatot és növeli a cselekvési szabadságot.

Nem intézményes politika

Olyan politikai cselekvés, amely a formális politikai struktúrákon kívül zajlik.

Vitaindító kérdések

1. Tekinthetők-e a trollok és hacktivisták politikai szereplőknek?
2. Hol húzódik a határ politikai tiltakozás és károkozás között?
3. Az anonimitás erősíti vagy gyengíti a politikai felelősséget?
4. Hogyan járul hozzá a humor és irónia a politikai mobilizációhoz?
5. Milyen veszélyei vannak az online közösségek radikalizálódásának?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Esetelemzés

Elemezz egy ismert hacktivisták akciót vagy online trollkampányt Beyer fogalmai alapján.

2. Összehasonlító feladat

Hasonlítsd össze a hacktivizmust egy klasszikus társadalmi mozgalom tiltakozási formáival.

3. Diskurzuselemzés

Vizsgáld meg egy online fórum vagy platform kommunikációját kollektív identitás szempontjából.

4. Normakritikai gyakorlat

Elemezd az online szabályszegés morális megítélését különböző kontextusokban.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit értünk hacktivizmus alatt?
- Mi a trollkodás társadalmi funkciója Beyer szerint?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakul át az online közösségi identitás politikai mobilizációvá?
- Miért problematikus a trollok pusztán deviánsként való kezelése?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a digitális politika szociológiai megértéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd az online deviancia és politikai cselekvés kapcsolatát a digitális médiakörnyezetben.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Maher rajongói aktivizmusról szóló elemzéséhez (20. fejezet),
- Lim és Donovan médiamanipulációt vizsgáló tanulmányához (29. fejezet),
- Sobieraj digitális toxicitásról szóló fejezetéhez (30. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a platformszabályozás és a tartalommoderáció miként alakítja a jövő online politikai közösségeit.

Ajánlott olvasmányok

Whitney Phillips: *This Is Why We Can't Have Nice Things* (2015). A trollingot a mainstream médiakultúrával együtt értelmezi, és jól használható az online provokáció, figyelemgazdaság és normarombolás elemzéséhez.

Gabriella Coleman: *Hacker, Hoaxer, Whistleblower, Spy* (2014). Az Anonymous történetén keresztül mutatja meg a hacktivizmus szerveződési logikáit, morális kereteit és médiaviszonyát.

Ryan M. Milner: *The World Made Meme* (2016). A mémeket és részvételi nyilvánosságot tárgyalja, ami jó kiegészítés a trollkultúrák és közösségi mobilizáció kommunikációs formáihoz.

Olga Boichak: Digital War: Mediatized Conflicts in Sociological Perspective,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 25. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **V. részében (Social Inequalities in the Digital Landscape)** található, és a digitális média szerepét vizsgálja a kortárs fegyveres konfliktusokban. Boichak tanulmánya a háborút nem kizárólag katonai eseményként, hanem **médián keresztül szerveződő, értelmezett és megélt társadalmi folyamatként** elemzi.

A központi kérdés az, hogy **hogyan alakítják át a digitális médiák a háború tapasztalatát, reprezentációját és politikai jelentését**, valamint milyen módon járulnak hozzá a konfliktusok normalizálásához, távolításához vagy éppen láthatóvá tételéhez. A fejezet szorosan kapcsolódik a mediatizált erőszakról, az információs hadviselésről és a globális egyenlőtlenségekről szóló kortárs vitákhoz.

Narratív tartalmi összefoglaló

Boichak kiindulópontja az a megfigyelés, hogy a háború a digitális korban **nem csupán a csatatereken zajlik**, hanem folyamatosan jelen van médiatartalmak, képek, videók, platformlogikák és algoritmusok révén. A szerző szerint a digitális média nem pusztán közvetíti a háborút, hanem **aktívan alakítja annak társadalmi valóságát**.

A fejezet egyik alapállítása, hogy a digitálisan mediatizált háborúk gyakran **„tisztá”, vértelen és absztrakt konfliktusokként** jelennek meg a globális nyilvánosság számára. A drónfelvételek, térképes vizualizációk és adatvezérelt narratívák eltávolítják a fizikai szenvedést, miközben technológiai precizitást és kontrollt sugallnak. Ez a reprezentációs mód hozzájárulhat a háború **morális eltompulásához**.

Boichak hangsúlyozza, hogy a digitális háború tapasztalata **egyenlőtlenül oszlik meg**. Míg egyes társadalmak számára a háború médián keresztül, közvetett módon válik megtapasztalhatóvá, mások számára mindennapi valóság, amelyet ugyanazon platformok dokumentálnak. A digitális média így egyszerre képes láthatóvá tenni és elfedni az erőszak következményeit.

A fejezet külön figyelmet fordít az **állampolgári médiahasználatra** és a civil tanúságtételre. Okostelefonok és közösségi platformok segítségével civilek dokumentálják a konfliktusokat, ami kihívást jelent a hivatalos narratívák számára. Ugyanakkor ezek a tartalmak is beágyazódnak platformgazdasági és geopolitikai érdekekbe, így nem függetleníthetők a hatalmi viszonyoktól.

Elméleti szempontból Boichak a mediatizáció, a vizuális szociológia és a kritikai biztonságkutatás elemeit kapcsolja össze. A fejezet célja nem a digitális technológia demonizálása, hanem annak bemutatása, hogy **a háború digitális közvetítése politikai és etikai következményekkel jár**.

Kulcsállítások

1. A digitális média aktívan alakítja a háború társadalmi jelentését.
2. A mediatizált háború gyakran eltávolítja a fizikai erőszak tapasztalatát.
3. A digitális háború tapasztalata globálisan egyenlőtlenül oszlik meg.
4. A civil tanúságtétel új formái kihívást jelentenek a hivatalos narratíváknak.
5. A háború digitális reprezentációja etikai és politikai kérdéseket vet fel.

Kulcsfogalmak és definíciók

Digitális háború

Olyan fegyveres konfliktus, amelynek megértése és megtapasztalása digitális médiákon keresztül történik.

Mediatizált konfliktus

Háború vagy erőszakos esemény, amelynek társadalmi jelentését a média strukturálja.

Információs hadviselés

Narratívák, képek és adatok stratégiai felhasználása politikai és katonai célokra.

Távolítás (distancing)

Az erőszak absztrakt, technológiai formában való megjelenítése, amely csökkenti az empatikus reakciókat.

Civil tanúságtétel

Állampolgárok által készített és megosztott dokumentáció konfliktusövezetekből.

Vitaindító kérdések

1. A digitális média közelebb hozza vagy eltávolítja a háborút a társadalmi tapasztalattól?
2. Lehet-e etikus módon háborút közvetíteni digitális platformokon?
3. Milyen hatással van a drón- és adatvizualizáció a háború megítélésére?
4. A civil tanúságtétel demokratizálja vagy fragmentálja a háborús narratívákat?
5. Ki kontrollálja a háború digitális láthatóságát?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Médiakritikai elemzés

Elemezz egy aktuális konfliktusról szóló digitális médiamegjelenést Boichak fogalmai alapján.

2. Összehasonlító gyakorlat

Hasonlítsd össze a háború klasszikus és digitális reprezentációit.

3. Etikai esettanulmány

Vizsgáld meg a civil felvételek felhasználásának etikai dilemmáit.

4. Narratívaelemzés

Elemezd, hogyan konstruálódik a „tisza háború” képe digitális médiában.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit értünk digitális háború alatt?
- Mi az információs hadviselés?

Magyarázó kérdések

- Hogyan alakítja a digitális média a háború társadalmi tapasztalatát?
- Miért problematikus a háború technológiai absztrakciója?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a háború szociológiai újraértelmezéséhez?

Esszékérdés

- Elemezd a háború digitális mediatizációjának társadalmi és etikai következményeit.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Beyer online politikai mobilizációról szóló elemzéséhez (21. fejezet),
- Lim és Donovan médiamanipulációt tárgyaló fejezetéhez (29. fejezet),
- valamint Rohlinger politikai részvételtől szóló összegzéséhez (33. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a mesterséges intelligencia és az autonóm fegyverrendszerek miként alakítják tovább a háború mediatizált társadalmi jelentését.

Ajánlott olvasmányok

P. W. Singer, Emerson T. Brooking: *LikeWar: The Weaponization of Social Media* (2018). Közérthetően, sok példával tárgyalja, hogyan válik a közösségi média a konfliktusok és információs műveletek terepévé.

Thomas Rid: *Cyber War Will Not Take Place* (2013). A „kiberháború” fogalmi túlfeszítését kritizálja, és a szubverzió, kémkedés, szabotázs hármasan keresztül értelmezi a digitális konfliktusokat.

Nina Jankowicz: *How to Lose the Information War* (2020). A dezinformációs hadviselés és állami válaszok kudarcain keresztül ad keretet az információs konfliktusok társadalmi káraihoz.

Jen Schradie és Liam Bekirsky: The Digital Production Gap in the Algorithmic Era,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 28. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **V. részében (Social Inequalities in the Digital Landscape)** kap helyet, amely a digitális médiakörnyezetben újratermelődő társadalmi egyenlőtlenségeket vizsgálja. Schradie és Bekirsky tanulmánya a digitális egyenlőtlenségek egyik kevésbé intuitív, ám annál meghatározóbb formájára, a **digitális produkciós szakadékra** fókuszál.

A központi kérdés az, hogy **miért és hogyan termelnek egyes társadalmi csoportok aránytalanul több látható, politikailag hatékony digitális tartalmat**, miközben mások elsősorban passzív fogyasztóként vannak jelen az online térben. A fejezet kulcsfontosságú a digitális demokráciáról, a részvételről és az algoritmikus hatalomról szóló kortárs vitákban.

Narratív tartalmi összefoglaló

Schradie és Bekirsky kiindulópontja az a kritika, hogy a digitális egyenlőtlenségekről szóló diskurzus sokáig az **hozzáférés** és az **alapkészségek** kérdésére koncentrált. Bár ezek továbbra is relevánsak, a szerzők szerint a digitális korban a döntő különbség egyre inkább abban rejlik, hogy **ki képes tartalmat előállítani, terjeszteni és politikailag hatékony módon láthatóvá tenni**.

A fejezet központi fogalma a **digitális produkciós szakadék**, amely arra utal, hogy a társadalmi erőforrásokkal jobban ellátott csoportok nagyobb valószínűséggel hoznak létre rendszeres, professzionális és algoritmikusan sikeres online tartalmakat. Ezek a csoportok nemcsak technikai tudással, hanem idővel, pénzzel, szervezeti háttérrel és politikai tapasztalattal is rendelkeznek.

A szerzők hangsúlyozzák, hogy az **algoritmikus környezet** tovább erősíti ezt az egyenlőtlenséget. Az algoritmusok a következetes aktivitást, a hálózati beágyazottságot és a már meglévő láthatóságot jutalmazzák, ami strukturális előnyt biztosít azoknak, akik eleve kedvezőbb társadalmi pozícióból indulnak. Így az online tér nem kiegyenlíti, hanem gyakran **felerősíti az offline egyenlőtlenségeket**.

A fejezet fontos empirikus és elméleti állítása, hogy a digitális politikai részvétel **nem spontán és nem egyenlően eloszló**. A hangos, aktív és látható online szereplők gyakran szervezetekhez, pártokhoz vagy jól strukturált mozgalmakhoz kötődnek, míg a kevésbé erőforrásos csoportok fragmentáltak és kevésbé hatékonyan jelennek meg.

Schradie és Bekirsky elutasítják azt az optimista narratívát, miszerint az internet önmagában demokratizálja a politikai részvételt. Ehelyett azt mutatják meg, hogy a digitális termelés **társadalmilag beágyazott, intézményileg közvetített és algoritmikusan szelektált** folyamat.

Kulcsállítások

1. A digitális egyenlőtlenségek központi terepe a tartalomelőállítás és láthatóság.
2. A digitális produkciós szakadék társadalmi erőforrásokhoz kötődik.
3. Az algoritmusok strukturálisan jutalmazza a már privilegizált szereplőket.
4. Az online politikai részvétel szervezeti és intézményi háttérhez kapcsolódik.
5. A digitális média nem automatikusan demokratizálja a nyilvánosságot.

Kulcsfogalmak és definíciók

Digitális produkciós szakadék

Az a társadalmi különbség, amely a digitális tartalomelőállítás mennyiségében, minőségében és hatékonyságában jelenik meg.

Algoritmikus láthatóság

Az a folyamat, amely során algoritmusok döntenek el, mely tartalmak válnak széles körben láthatóvá.

Digitális politikai részvétel

Politikai vélemények, narratívák és mobilizációs kísérletek online előállítása és terjesztése.

Erőforrás-alapú egyenlőtlenség

Olyan különbségek, amelyek időhöz, pénzhez, tudáshoz és szervezeti háttérhez kötődnek.

Platformlogika

Azok a működési elvek, amelyek meghatározzák a digitális platformok tartalomszelekcióját.

Vitaindító kérdések

1. Valóban demokratikus-e az online nyilvánosság az algoritmikus korban?
2. Ki profitál leginkább a digitális politikai részvételből?
3. Az algoritmusok technikai vagy politikai szereplők?
4. Miben különbözik a digitális produkciós szakadék a digitális hozzáférési szakadéktól?
5. Csökkenthetők-e tudatos tervezéssel ezek az egyenlőtlenségek?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Tartalomelemzés

Hasonlítsd össze különböző társadalmi szereplők online politikai tartalmait láthatóság szempontjából.

2. Platformkritika

Elemezz egy közösségi platform algoritmikus működését egyenlőtlenségi szempontból.

3. Esettanulmány

Vizsgálj meg egy digitális mozgalmat a produkciós szakadék fogalma segítségével.

4. Tervezési gyakorlat

Dolgozz ki egy olyan digitális kampánystratégiát, amely alacsony erőforrású csoportok számára is működőképes.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent a digitális produkciós szakadék?
- Mi az algoritmikus láthatóság?

Magyarázó kérdések

- Hogyan erősítik fel az algoritmusok a társadalmi egyenlőtlenségeket?
- Miért nem elegendő a digitális hozzáférés biztosítása?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a digitális demokrácia kritikájához?

Esszékérdés

- Elemezd az algoritmikus korszak digitális egyenlőtlenségeit Schradie és Bekirsky érvelése alapján.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Dodel digitális készségekről szóló elemzéséhez (27. fejezet),
- Beyer és Maher online politikai mobilizációt vizsgáló tanulmányaihoz (20–21. fejezet),
- Lim és Donovan médiamanipulációról szóló fejezetéhez (29. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy az állami vagy platformszintű szabályozás képes-e érdemben csökkenteni a digitális produkciós szakadékot.

Ajánlott olvasmányok

Eszter Hargittai, Gina Walejko: „The Participation Divide” (2008). Empirikusan mutatja meg, hogy a tartalomelőállítás és megosztás egyenlőtlenségei külön mintázatot követnek, ami közvetlenül kapcsolódik a „production gap” témájához.

Jen Schradie: „The Digital Activism Gap” (2018). A társadalmi osztályhelyzet és szervezeti erőforrások felől magyarázza az online láthatóság és termelés egyenlőtlenségeit.

Eszter Hargittai, Aaron Shaw: „Mind the skills gap” (2015). A készségek és önbizalom szerepét emeli ki a digitális hozzájárulások különbségeiben, ami az algoritmikus korszak „kinek van hangja” kérdését segít bontani.

Danah Boyd és Joan Donovan: Detect, Document, and Debunk: Responding to Manipulation across Media Ecosystems,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 29. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **V. részében (Social Inequalities in the Digital Landscape)** helyezkedik el, és a digitális médiater egyik központi problémáját, a **manipulatív információs gyakorlatokat** vizsgálja. Boyd és Donovan tanulmánya a félretájékoztatás, dezinformáció és koordinált manipuláció társadalmi működésére fókuszál, különösen arra, hogyan reagálhatnak ezekre kutatók, újságírók, aktivisták és intézmények.

A központi kérdés az, hogy **miként lehet felismerni, dokumentálni és kritikai módon kezelni az információs manipulációt olyan komplex médiakörnyezetekben, ahol a határok a politikai kommunikáció, a média, a platformok és a közönségek között elmosódnak.** A fejezet kulcsfontosságú a digitális nyilvánosság, a platformszabályozás és a demokratikus ellenállóképesség szempontjából.

Narratív tartalmi összefoglaló

Boyd és Donovan abból a felismerésből indulnak ki, hogy a manipuláció nem új jelenség, ám a digitális médiakörnyezet **új léptéket, sebességet és láthatóságot** biztosít számára. A szerzők szerint a félretájékoztatás és dezinformáció elemzése akkor félrevezető, ha kizárólag hamis tartalmakra összpontosít. Ehelyett a hangsúlyt a **gyakorlatokra, hálózatokra és hatásokra** kell helyezni.

A fejezet egyik alapvető állítása, hogy az információs manipuláció gyakran **stratégiai kétértelmű**, és nem mindig az igaz-hamis dichotómiára épül. A manipulátorok célja sokszor nem a meggyőzés, hanem a zavar keltése, a bizalom aláásása és a figyelem elterelése. Ebben az értelemben a manipuláció a médiarendszer strukturális gyengeségeit használja ki.

A szerzők részletesen bemutatják a **médiaökoszisztéma** fogalmát, amely magában foglalja a platformokat, a hagyományos médiát, az alternatív csatornákat, az algoritmusokat és a felhasználói gyakorlatokat. A manipuláció ezek között mozog, egyik térből a másikba átszivároghatva, miközben különböző normák és logikák szerint értelmeződik.

A „detect, document, debunk” hármas keret nem egyszerű technikai útmutató, hanem **kritikai és etikai állásfoglalás**. A szerzők figyelmeztetnek arra, hogy a leleplezés önmagában nem mindig hatékony, sőt bizonyos esetekben tovább erősítheti a manipulációt azáltal, hogy növeli annak láthatóságát. Ezért a dokumentálás és kontextualizálás legalább olyan fontos, mint a cáfolat.

A fejezet hangsúlyozza a **kutatói és újságírói felelősséget**. Az információs manipuláció vizsgálata során figyelembe kell venni a hatalmi aszimmetriákat, a célzott támadásokat és a

marginalizált csoportokra gyakorolt hatásokat. A szerzők elutasítják az egyszerű, technicista megoldásokat, és a **kollektív, intézményi és normatív válaszok** szükségessége mellett érvelnek.

Kulcsállítások

1. Az információs manipuláció nem pusztán hamis tartalmakról szól, hanem társadalmi gyakorlatokról.
2. A digitális médiakörnyezet strukturális sebezhetőségeket hoz létre.
3. A manipuláció gyakran a figyelem, nem pedig a meggyőzés logikájára épül.
4. A leleplezés önmagában nem mindig hatékony válasz.
5. Az információs manipuláció kezelése etikai és intézményi kérdés is.

Kulcsfogalmak és definíciók

Információs manipuláció

Olyan stratégiai kommunikációs gyakorlat, amely a médiarendszer működését kihasználva torzítja a nyilvános diskurzust.

Médiaökoszisztéma

A platformok, médiacsatornák, algoritmusok és felhasználói gyakorlatok összekapcsolt rendszere.

Dezinformáció

Szándékosan félrevezető információk terjesztése politikai vagy gazdasági célból.

Dokumentálás

Manipulatív gyakorlatok módszeres rögzítése és kontextusba helyezése.

Visszacsatolási spirál

Az a folyamat, amelyben a leleplezés akaratlanul is felerősíti a manipulált tartalom láthatóságát.

Vitaindító kérdések

1. Miért nem elegendő a hamis információk egyszerű cáfolata?
2. Hol húzódik a határ a tájékoztatás és a manipuláció között?
3. Milyen szerepe van a platformoknak az információs zavar fenntartásában?
4. A dezinformáció technikai vagy társadalmi probléma inkább?
5. Hogyan védhetők meg a marginalizált csoportok a célzott manipulációtól?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Esetelemzés

Elemezz egy konkrét dezinformációs kampányt a detect–document–debunk keret segítségével.

2. Médiatérkép készítése

Rajzold fel egy manipulált narratíva terjedését különböző médiacsatornákon.

3. Kritikai esszé

Írj esszét a fact-checking korlátairól a digitális médiakörnyezetben.

4. Etikai gyakorlat

Dolgozz ki irányelveket újságírók vagy kutatók számára a manipuláció dokumentálásához.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit értünk információs manipuláció alatt?
- Mi a médiaökoszisztéma szerepe a dezinformáció terjedésében?

Magyarázó kérdések

- Miért problematikus a leleplezésre épülő válaszstratégia?
- Hogyan használják ki a manipulátorok a platformlogikákat?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan járul hozzá a fejezet a digitális nyilvánosság kritikájához?

Esszékérdés

- Elemezd az információs manipuláció társadalmi működését boyd és Donovan érvelése alapján.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Beyer online politikai közösségekről szóló elemzéséhez (21. fejezet),
- Schradie és Bekirsky digitális produkciós szakadékról szóló tanulmányához (28. fejezet),
- valamint Boichak digitális háborúról szóló megközelítéséhez (25. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a generatív mesterséges intelligencia miként alakítja át az információs manipuláció felismerésének és dokumentálásának lehetőségeit.

Ajánlott olvasmányok

Claire Wardle, Hossein Derakhshan: *Information Disorder* (2017). Széles körben hivatkozott keretrendszer a mis-, dis- és mal-information megkülönböztetésére, kutatási és szakpolitikai fókuszokkal.

Yochai Benkler, Robert Faris, Hal Roberts: *Network Propaganda* (2018). Nagy adatanyagokra támaszkodva elemzi a manipuláció, dezinformáció és médiapolarizáció összefüggéseit az amerikai politikai kommunikációban.

Tom Wilson és Kate Starbird: “Cross-Platform Disinformation Campaigns: Lessons Learned and Next Steps.” *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1(1), (2020). Konkrét eseteken mutatja be, miként terjednek összehangolt narratívák több platformon keresztül, módszertani tanulságokkal.

Deana A. Rohlinger: Digital Media and Political Participation,

a *The Oxford Handbook of Digital Media Sociology* 32. fejezete.

Kontextus és elhelyezés

A fejezet a kötet **VI. részében (Digital Media, Power, and Politics)** kap helyet, amely a digitális médiák politikai hatásait vizsgálja. Rohlinger tanulmánya átfogó szintézist nyújt a **digitális politikai részvétel** formáiról, mechanizmusairól és korlátairól.

A központi kérdés az, hogy **miként alakítják át a digitális médiák az állampolgári részvétel lehetőségeit, motivációit és egyenlőtlenségeit**, valamint hogy ezek a változások mennyiben erősítik vagy gyengítik a demokratikus folyamatokat. A fejezet különösen releváns a „klikaktivizmus”, a politikai polarizáció és a részvételi egyenlőtlenségek körüli kortárs vitákban.

Narratív tartalmi összefoglaló

Rohlinger abból indul ki, hogy a digitális média megjelenése alapvetően **átalakította a politikai részvétel infrastruktúráját**, de nem szüntette meg annak társadalmi meghatározottságát. A szerző elutasítja mind az optimista, mind a pesszimista leegyszerűsítéseket, amelyek szerint az online részvétel vagy automatikusan demokratizáló, vagy pusztán felszínes és hatástalan lenne.

A fejezet egyik kulcsállítása, hogy a digitális politikai részvétel **sokféle gyakorlatot** foglal magában. Ide tartozik az információfogyasztás, a véleménynyilvánítás, a hálózati mobilizáció, az adományozás és a szervezeti részvétel is. Ezek a gyakorlatok különböző mértékben igényelnek erőforrásokat, és eltérő politikai hatással bírnak.

Rohlinger hangsúlyozza, hogy az online részvétel **nem váltja ki**, hanem kiegészíti az offline politikai cselekvést. Az empirikus kutatások alapján azok az állampolgárok, akik aktívak a digitális térben, gyakran az offline politikában is részvételre hajlamosabbak. Ez a felismerés megkérdőjelezi azt az elképzelést, hogy az online aktivizmus pusztán „alacsony költségű pótcselekvés” lenne.

A fejezet fontos része a **részvételi egyenlőtlenségek** elemzése. Rohlinger bemutatja, hogy az online politikai részvétel továbbra is erősen összefügg az iskolázottsággal, jövedelemmel, politikai tudással és hálózati beágyazottsággal. A digitális eszközök csökkenthetik egyes részvételi költségeket, de **nem számolják fel a strukturális különbségeket**.

A tanulmány kitér a platformok szerepére is. A digitális politikai részvétel egyre inkább **platformközvetített**, ami azt jelenti, hogy az algoritmusok, moderációs szabályok és üzleti érdekek befolyásolják, milyen politikai tartalmak válnak láthatóvá és mozgósító erejűvé. Ez új hatalmi dimenziót ad a politikai részvételnek.

Elméleti szempontból a fejezet a politikai szociológia és a médiakutatás metszéspontján helyezkedik el, és empirikus kutatások széles körére támaszkodva kínál **kiegyensúlyozott értelmezést** a digitális politikai részvételről.

Kulcsállítások

1. A digitális média átalakítja, de nem forradalmasítja automatikusan a politikai részvételt.
2. Az online és offline politikai részvétel kiegészíti egymást.
3. A digitális politikai részvétel társadalmilag egyenlőtlenül oszlik meg.
4. A platformok strukturális hatalmat gyakorolnak a politikai láthatóság felett.
5. A „klikaktivizmus” nem szükségszerűen hatástalan, de önmagában ritkán elégséges.

Kulcsfogalmak és definíciók

Digitális politikai részvétel

Politikai tevékenységek online formái, az információfogyasztástól a mobilizációig.

Klikaktivizmus

Alacsony erőforrásigényű online politikai cselekvés, például petíciók aláírása vagy megosztások.

Részvételi egyenlőtlenség

Az a jelenség, hogy a politikai cselekvés lehetőségei és formái társadalmilag egyenlőtlenek.

Platformközvetítés

Az a folyamat, amely során digitális platformok szabályozzák a politikai kommunikációt.

Politikai mobilizáció

Állampolgárok kollektív cselekvésre ösztönzése politikai célok érdekében.

Vitaindító kérdések

1. A digitális média csökkenti vagy inkább újratermeli a politikai egyenlőtlenségeket?
2. Tekinthető-e a klikaktivizmus legitim politikai részvételnek?
3. Milyen szerepet játszanak az algoritmusok a politikai napirend alakításában?
4. Hogyan viszonyul egymáshoz az online és offline politikai elköteleződés?
5. A platformok demokratikus vagy piaci logikák szerint formálják a politikai részvételt?

Kreatív vagy alkalmazó feladatok

1. Empirikus elemzés

Elemezz egy aktuális online politikai kampányt részvételi formák szerint.

2. Összehasonlító esszé

Hasonlítsd össze a digitális és hagyományos politikai részvétel előnyeit és korlátait.

3. Platformelemzés

Vizsgáld meg egy közösségi platform moderációs és ajánlási gyakorlatát politikai szempontból.

4. Tervezési gyakorlat

Dolgozz ki egy olyan digitális részvételi stratégiát, amely alacsony erőforrású csoportokat is bevon.

ZH- és vizsgakérdések

Definíciós kérdések

- Mit jelent a digitális politikai részvétel?
- Mi a klikaktivizmus?

Magyarázó kérdések

- Hogyan egészíti ki egymást az online és offline politikai részvétel?
- Miért maradnak fenn részvételi egyenlőtlenségek az online térben?

Szintetizáló kérdés

- Hogyan értelmezi Rohlinger a digitális média demokratikus potenciálját?

Esszékérdés

- Elemezd a digitális politikai részvétel lehetőségeit és korlátait a platformalapú médiakörnyezetben.

Kapcsolódások és továbbgondolás

A fejezet szorosan kapcsolódik:

- Schradie és Bekirsky digitális produkciós szakadékról szóló elemzéséhez (28. fejezet),
- boyd és Donovan információs manipulációról szóló tanulmányához (29. fejezet),
- Maher és Beyer online politikai közösségeket vizsgáló fejezeteihez (20–21. fejezet).

Továbbgondolásra érdemes kérdés, hogy a generatív mesterséges intelligencia és az automatizált kampánytechnológiák miként alakítják át a politikai részvétel jövőjét.

Ajánlott olvasmányok

Cathy J. Cohen és mtsai: *Participatory Politics: New Media and Youth Political Action* (2012). Nagymintás kutatásra támaszkodva mutatja be, hogyan kapcsolódik a fiatalok online részvétele a politikai és civil aktivitás új formáihoz.

Joseph Kahne, Ellen Middaugh: „Digital Media Shapes Youth Participation in Politics” (2012). Rövid, oktatás- és állampolgári nevelésfókuszú összegzés arról, hogyan változtatja meg a közösségi média a fiatalok politikai bevonódását.

danah boyd: *It’s Complicated: The Social Lives of Networked Teens* (2014). A tinédzserek hálózatos nyilvánosságát, láthatósági stratégiáit és kockázatait elemzi, ami jó társadalmi háttér a „digital youth politics” vitáihoz.

Év végi ZH – Tervezet

Az alábbi év végi ZH-tervezet olyan **mintafeladatokat és kérdéstípusokat** tartalmaz, amelyek alkalmasak a kurzus során feldolgozott témák összegző értékelésére. A feladatok **konkrét formában is felhasználhatók** zárthelyi dolgozatként, és **inspirációul is szolgálhatnak** oktatók számára saját értékelési szempontok, kérdéssorok vagy vizsgaformák kialakításához. A tervezet célja az ismeretek számonkérése mellett az is, hogy képet adjon arról, mennyiben képesek a hallgatók **fogalmakat alkalmazni, összefüggéseket felismerni, valamint különböző empirikus területeket elméleti keretben összekapcsolni** a digitális média szociológiájának vizsgálatában.

I. Kulcsfogalmak és definíciók

Feladat:

Határozz meg **6 fogalmat** az alábbi listából.

A definíció legyen tömör, pontos, és jelezze a fogalom **elemzési jelentőségét**.

(6 × 5 pont)

Kulcsfogalmak

- Társadalmi valóság társadalmi konstrukciója
- Mély mediatizáció
- Platformizált újságírás
- Digitális gondoskodás
- Digitális vallás
- Internet of Things mint mindennapi infrastruktúra
- Digitális intimitás
- Adatolt test
- Facework
- Rajongói aktivizmus
- Hacktivizmus
- Digitális háború
- Digitális produkciós szakadék
- Információs manipuláció
- Digitális politikai részvétel

II. Rövid magyarázó kérdések

Feladat:

Válaszolj **mindkét kérdésre** az adott verzióból.

Egy válasz kb. **10–12 soros**, fogalmilag koherens magyarázat legyen.

(2 × 10 pont)

A verzió

1. Mit jelent az, hogy a digitális média **strukturáló feltétellé** válik a társadalmi életben?
Mutass rá legalább két következményre.
2. Hogyan változik meg a **láthatóság és elismerés logikája** digitális platformokon?

B verzió

1. Miért problematikus a digitális technológiákat **semleges eszközként** kezelni a szociológiai elemzésben?
2. Hogyan alakítják át az algoritmusok a **részvétel és hatalom** viszonyait?

III. Összefüggés-felismerő kérdés

Feladat:

Válaszolj **az egy kérdésre** az adott verzióból.

A válaszban **legalább két különböző társadalmi területet** kell összekapcsolni.

(1 × 20 pont)

A verzió

Hogyan alakítják át a digitális technológiák az **intimitás és személyes kapcsolatok** működését?

Mutasd be a folyamatokat legalább **két különböző kontextusban** (például család, párkapcsolatok, test, gondoskodás).

B verzió

Milyen módon jelennek meg a **társadalmi egyenlőtlenségek** a digitális médiakörnyezetben?

Kapcsold össze a mindennapi médiahasználat és a politikai részvétel példáit.

IV. Esszékérdés

Feladat:

Írj **1 esszét** az alábbi kérdések közül **egy** választásával.

Terjedelem: kb. **800–1000 szó**.

Az esszében elvárás:

- fogalmi pontosság
- legalább **3 kulcsfogalom** tudatos használata
- empirikus példák és elméleti érvelés összekapcsolása
- kritikai mérlegelés

Esszékérdések

A verzió

Hogyan alakítják át a digitális platformok a társadalmi részvétel formáit?

Elemezd a részvétel változását legalább **két különböző területen**, például:

- újságírás és nyilvánosság
- rajongói közösségek vagy online aktivizmus
- politikai részvétel

Térj ki arra is, hogy ezek a változások **kiterjesztik vagy inkább korlátozzák-e** a cselekvési lehetőségeket.

B verzió

Mit jelent az, hogy a digitális technológiák „adatolt” formában teszik értelmezhetővé az egyént?

Fejtsd ki ezt az állítást a test, az intimitás vagy a mindennapi élet példáján.

Értékelj, hogy az adatolás inkább **felszabadító önismeretet** vagy inkább **normatív kontrollt** eredményez.

C verzió

Hogyan válik a digitális médiatér politikai és morális konfliktusok színterévé?

Mutasd be ezt legalább **két különböző jelenség** elemzésével

(például információs manipuláció, online közösségek, digitális háború).

Térj ki a platformok felelősségére is.

Értékelési szempontok

- fogalmi pontosság
- összefüggések felismerése
- példák relevanciája
- érvelés koherenciája
- kritikai reflexió szintje